

VAASAN YLIOPISTO

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö

Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Ilkka Kittilä

Mitä puhumme pelistä?

Salibandyjoukkueen yhteisöllisyyden rakentuminen vuorovaikutuksessa

Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma

Vaasa 2020

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	6
1.2 Aineisto	8
1.3 Vuorovaikutuksen tutkimus menetelmänä	11
1.4 Kohdejoukkueiden tarinat	14
1.4.1 Raa'an raadannan Peliveljet	14
1.4.2 Turvaverkko nimeltä Happee	15
2 YHTEISÖLLISYYS	17
2.1 Yhteisöllisyys kokonaisuutena	17
2.2 Yhteisöllisyys kielenkäytössä	19
2.3 Positiivinen yhteisöllisyys	20
2.4 Yhteisöllisyys urheilussa	21
3 VUOROVAIKUTUS	23
3.1 Sosiaalinen vuorovaikutus	23
3.2 Multimodaalinen vuorovaikutus	25
3.2.1 Nonverbaali viestintä	26
3.2.2 Verbaalinen viestintä	28
3.3 Institutionaalinen vuorovaikutus	29
3.4 Vuorovaikutusosaaminen	31
3.4.1 Vuorovaikutusosaaminen ryhmissä	32
3.4.2 Vuorovaikutusosaaminen joukkueurheilussa	34

4 YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTUMISTAVAT	36
4.1 Joukkuekohtainen erikoiskieli	37
4.2 Yhteinen mentaalinen maailma	44
4.3 Keskittynyt suuntautuminen	51
4.4 Tasa-arvoisuus rooleista huolimatta	57
5 PÄÄTÄNTÖ	67
5.1 Tulokset ja johtopäätökset	67
5.2 Jatkotutkimusehdotukset	73
LÄHTEET	75
KUVAT	
Kuva 1. Happeen valmentaja esittelee nouto-harjoitteen	41
Kuva 2. SPV:n yksi viisikoista keskustelee peliteoista	46
Kuva 3. SPV:n pelaajat suuntautuvat toisiinsa	56
Kuva 4. Happeen ryhmä vuorovaikutuksessa	62
TAULUKOT	
Taulukko 1. Videoaineisto lukuina	10

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Ilkka Kittilä
Pro gradu:	Mitä puhumme pelistä? Salibandyjoukkueen yhteisöllisyyden rakentuminen vuorovaikutuksessa
Koulutusohjelma:	Viestinnän monialainen maisteriohjelma
Opintosuunta:	Organisaatioiden viestintä
Valmistumisvuosi:	2020
Työn ohjaaja:	Heidi Hirsto

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkielmassa tutkitaan yhteisöllisyyden rakentumista salibandyjoukkueen vuorovaikutuksessa. Analyysi avaa erilaisia tapoja, joilla joukkue kommunikoi harjoitustapahtumissaan sekä sitä, miten nuo vuorovaikutuskeinot rakentavat yhteisöllisyyttä ryhmän sisällä.

Aineistona käytetään videomateriaalia kahden Salibandyliigajoukkueen, SPV:n ja Happeen, harjoitustapahtumien vuorovaikutustilanteista. Aineisto käsittää yhteensä neljän harjoitustapahtuman aikana kuvatut vuorovaikutustilanteet.

Aineistoa tarkastellaan vuorovaikutuksen tutkimusta menetelmänä käyttäen. Salibandy lajina on tutkittu tieteellisesti vähän, eikä salibandyjoukkueita ole tutkittu vuorovaikutuksen tutkimuksen näkökulmasta aiemmin. Lähestymistapa onkin juuri siksi monipuolinen ja käsittelee kohdejoukkueiden viestintää laajasti.

Tutkielman keskeisiä teoreettisia käsitteitä ovat sosiaalinen, multimodaalinen ja institutionaalinen vuorovaikutus, sekä luonnollisesti yhteisöllisyys. Analyysissa nostetaan esille tärkeimmät vuorovaikutustavat, joiden kautta joukkueen yhteisöllisyys rakentuu. Yhteisöllisyyttä tarkastellaan spesifisti joukkueurheilun ja salibandyn konteksteissa.

Tutkielman johtopäätöksissä tulkitaan salibandyjoukkueen yhteisöllisyyden rakentuvan vuorovaikutuksessa yhteisestä toiminnasta ja sen koordinoinnista. Joukkuekohtainen käsitteistö ja peliä koskeva vuorovaikutus luovat yhteistä ja muita poissulkevaa ymmärrystä. Vuorovaikutuksen suuntautuminen rakentaa yhteisen uppoutuneisuuden tilan, joka edesauttaa yhteisöllisyyden syntymistä. Vuorovaikutuksen tyyli puolestaan on tasa-arvoista instituution erilaisista rooleista huolimatta.

AVAINSANAT: urheilu, salibandy, joukkue, yhteisöllisyys, vuorovaikutus

1 JOHDANTO

”Henkisesti oltiin hurjan vahvoja ja ollaan oltu taas yhdeksän kuukautta niin tiiviisti yhdessä, että se poiki meille tällaiset lähtökohdat. On älyttömän hienoa olla mukana tällaisessa ryhmässä.” (Kittilä 2013) Näin kuvaili tuntojaan salibandypuolustaja Tatu Väänänen voitettuaan salibandyn Suomen mestaruuden Seinäjoen Peliveljien riveissä keväällä 2013. Lainaus ilmentää joukkueurheilulle tyypillisiä tunteita ja sitä, miten voimakkaita joukkueena saavutetut kokemukset pelaajille subjektiivisesti ovat.

Joukkueurheilun rooli yhteiskunnassa kuvataan monesti muun muassa kansallistunteen herättämisen kautta. Yhtenä kotimaisena esimerkkinä tästä on Yleisradion tekemä 10-osainen dokumenttisarja Urheilu-Suomi, joka julkaistiin vuoden 2017 lopulla YLE:n kanavilla sekä YLE Arenassa. Julkisessa keskustelussa kuuleekin monesti puhuttavan siitä, miten urheilu oikeuttaa asemaansa yhteiskunnassa nimenomaan yhteisöllisen luonteensa kautta.

Yhteisöllisyyttä voi syntyä ja synnyttää kuitenkin myös suppeammassa mittakaavassa, esimerkiksi urheiluseuran yksittäisessä joukkueessa. Tällainen yhteisöllisyys syntyy tai on syntymättä urheilujoukkueen arjessa. Tämän tutkimuksen pääpaino on nimenomaan itse urheilua koskevassa arkiviestinnässä, joka tapahtuu joukkueen päivittäisessä toimintaympäristössä eli harjoituksissa. Urheilulaji on tässä tapauksessa salibandy, ja johdannon avannut sitaatti liittyy toiseen tutkimuksen kohdejoukkueista.

Salibandy on joukkueurheilulajina vielä hyvin nuori. Ruotsissa pelattiin ensimmäistä kertaa silloin vielä sähköksi kutsuttua lajia 1970-luvun lopulla opiskelijoiden keskuudessa. Suomeen salibandy rantautui 1980-luvun aikana. Suomen Salibandyliitto perustettiin vuonna 1985. Laji on kuitenkin kehittynyt letkumailoilla pelattavasta ja säännöiltään varsin hatarasta jumppasalien sähköstä jumbotroneilla nähtäväksi isojen areenojen lajiksi varsin nopeasti. (Arponen & Hilska 2015) Miesten ja naisten

Salibandyliigan loppuottelut on pelattu keväinä 2016, 2017 ja 2018 Hartwall Areenalla yksittäisinä finaaleina, ja useita otteluita on pelattu myös jäähalleissa. Esimerkiksi vuonna 2016 miesten finaalia seurasi yli 10 000 silmäparia.

Kauden 2018–19 alla Suomen Salibandyliitolla oli jo 817 jäsenseuraa ja virallisissa liiton alaisissa sarjoissa pelaavia lisenssipelaajia kaikkiaan 69 080. Lisenssipelaajien määrässä salibandy ohitti jopa jääkiekon ja on jo Suomen kolmanneksi suurin laji. Kaksi suvereenisti pelatuinta lajia ovat jalkapallo ja golf. Kaikkiaan salibandyn harrastajia Suomessa on yli 350 000. (Sieviläinen 2018)

Edellä mainitut luvut osoittavat, että salibandy on kansallisesti suosittu ja nopeasti kasvanut liikuntamuoto. Onkin tärkeää selvittää, miten yhteisöllisyys rakentuu joukkueurheilulajissa, jonka kansanterveydellinen rooli ihmisten liikuttajana on mainitsemieni lukujen myötä merkittävä. Lisäksi on tärkeää tutkia, miten merkittävä asia yhteisöllisyys todella salibandyllä on, koska joukkueurheilun asema yhteiskunnassa oikeutetaan monesti juuri yhteisöllisyyden kautta.

Salibandy on huipputasollakin edelleen amatöörilaji, vaikka yksittäisiä ammattilaispelaajia ja -toimihenkilöitä lajin parista löytyykin. Lajin huipulle pääseminen vaatii kuitenkin tänä päivänä hyvin ammattimaista urheilutoimintaa niin pelaajilta kuin toimihenkilöiltä. Onkin aiheellista tutkia yhteisöllisyyden rakentumista syvemmin lajissa, jolla selvästi on merkittävä asema monien ihmisten elämässä sen perusteella, mitä se ajankäytöllisesti heiltä vaatii.

1.1 Tavoite

Tämän tutkimuksen tavoite on selvittää, miten yhteisöllisyys rakentuu kahden salibandyjoukkueen harjoituksissa käytävässä vuorovaikutuksessa. Keskityn tutkimuksessani nimenomaan huippusalibandyyn. Tutkimukseni kohdejoukkueina toimivat

Jyväskylän Hapteen ja Seinäjoen Peliveljien miesten edustusjoukkueet. Haptee ja SPV kuuluvat 2010-luvun menestyneimpiin seuroihin miesten Salibandyliigassa. Ainoa niitä paremmin menestynyt seura, 2010-luvulla eniten kultamitaleja saavuttanut Tampereen Classic, ei osallistunut tutkimukseen aikataulujen yhteensovittamishaasteiden vuoksi.

Tavoitteeni voi jakaa kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Millaisia vuorovaikutuksen tapoja harjoituksissa voidaan tunnistaa?
2. Miten nämä tavat rakentavat yhteisöllisyyttä joukkueessa?

Analysoinnin kohteena ovat nimenomaan vuorovaikutustilanteet, jotka koskevat itse harjoittelua ja pelaamista. Mukana ei ole viestintää, jota käydään muun muassa paikalle tultaessa pukuhuoneessa. Peliä ja harjoittelua koskeva viestintä kuuluu vahvasti juuri lajille ominaiseen kontekstiin.

Tarkastelen vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden syntymistä myös puhutun kielen ulkopuolelta ottaen huomioon vuorovaikutuksen hyvin monipuolisesti. Otan huomioon analyysissäni myös ilmeet ja eleet, sillä kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa tapahtuu jatkuvaa tarkkailua keskustelun osapuolten välillä. Tuolla tarkkailulla on tärkeä rooli vuorovaikutuksen rakentumisessa. Muun muassa katse on sanatonta viestintää, joka mahdollistaa keskinäisessä vuorovaikutuksessa toisen toiminnan ymmärtämisen ja sen huomioon ottamisen omassa toiminnassa. (Kallio & Ruusuvuori 2011: 65)

Taustatietona mainittakoon, että olen itse toiminut salibandyyn parissa pelaajana kaikkiaan viidentoista ja valmentajana kahdentoista vuoden ajan. Olen myös toiminut salibandyaiheisen verkkolehden, Pääkallo.fi:n, toimittajana kuuden ja puolen vuoden ajan. Lajikontekstin ja joukkueurheilun kontekstin suhteen tietotaitoni on siis riittävä tutkimuksen tekemiselle.

Objektiivisuutta ja etäisyyttä tutkittaviin joukkueisiin ei ole tarvetta kyseenalaistaa, sillä siteitä kumpaankaan seuraan ei ole muuten kuin toimittajan näkökulmasta. Osa johdannossa esitellyistä pelaajien ja valmentajien sitaateista on peräisin kirjoittamistani artikkeleista. En siis siteeraa populäärilähteissä itseäni, vaan haastateltavieni kommentteja kyseisissä artikkeleissa.

Tutkimusmenetelmäkseni valitsin vuorovaikutuksen tutkimuksen sen perusteella, että saisin tutkimuskohteistani mahdollisimman monipuolisen kuvan. Samalla halusin kuitenkin valita menetelmän, jolla välttyisin omilta niin kutsutuilta sokeilta pisteiltä tutkimusta tehdessäni. Menetelmä on valittu nimenomaan sen perusteella, että tietotaidostani lajikonkstin suhteen olisi mahdollisimman paljon hyötyä, ja jotta pääsisin analyysissäni mahdollisimman syvälliselle tasolle.

Tieteellistä tutkimusta salibandysta on toistaiseksi tehty vielä hyvin vähän. Tervo ja Nordström julkaisivat vuonna 2014 ensimmäisen salibandytutkimuksia käsittelevän tieteellisen katsauksen. He totesivat, että vertaisarvioituissa tieteellisissä julkaisuissa salibandysta on julkaistu yhteensä 19 tutkimusta, joista suurin osa (17) koskee liikuntalääketiedettä. Urheilumarkkinoinnin ja liikuntapsykologian alueelta oli molemmista julkaistu yksi tieteellinen artikkeli. Tähän päivään mennessä määrä on lisääntynyt, mutta viestinnän kentältä en ole löytänyt vielä ainuttakaan tutkimusta salibandya koskien.

1.2 Aineisto

Aineistonani käytän miesten Salibandyliigassa pelaavien Happeen ja SPV:n miesten edustusjoukkueiden harjoituksista kuvaamiani videoleikkeitä. Videoiden avulla saan selville mahdollisimman monipuolisesti erilaiset tavat viestiä keskustelutilanteissa. Video on niin sanotusti lahjomaton aineistomuoto, joka paljastaa käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen toiminnot sellaisena kuin ne ovat. Tarkoitus oli aineistoa kerätessä

saada nimenomaan mahdollisimman autenttisia tilanteita analyysini pohjaksi.

Pelaajat tiesivät etukäteen minun tulevan paikalle aineistoa kerätäkseni. Lyhyen esittäytymiseni päätteeksi pyysin kuitenkin molempia joukkueita toimimaan kuin minua ei olisi paikalla, jotta tavoite autenttisuudesta täyttyisi. Tämä onnistui tulkintani mukaan hyvin.

Minun täytyi kuitenkin pitää tietty fyysinen etäisyys pelaajiin saadakseni heidät unohtamaan paikallaoloni ja sitä kautta säilyttääkseni tilanteiden autenttisuuden. Se vaikutti siihen, että kaikissa tilanteissa en voinut tai halunnut olla kameran kanssa pelaajien etupuolella, minkä vuoksi jokaista elettä ei ole mahdollista nähdä tilanteissa. Esimerkiksi kasvojen ilmeet eivät kaikkien osallistujien kohdalla välity videoissa. Lisäksi huomioitavaa on se, etten ehtinyt mitenkään kuvaamaan jokaista tapahtunutta vuorovaikutustilannetta harjoitusten aikana.

Videot on kuvattu kahden harjoitustapahtuman aikana per joukkue. Joukkueiden harjoitusmäärissä on viikosta riippuen hienoisia eroja, mutta pääasiassa joukkueet harjoittelevat yhdessä neljä kertaa viikossa. Harjoituskertojen määrä ei ole vakio, vaan riippuu esimerkiksi siitä, onko joukkueella yksi tai jopa useampi ottelu viikon aikana.

Salibandyssa kentällä on yhtäaikaisesti viisi kenttäpelaajaa molemmilla joukkueilla sekä maalivahdit molemmissa päädyissä. Joukkueeseen kuuluu yleensä noin 20–25 pelaajaa, ja ottelukokoonpanoon saa nimetä kerrallaan 20 pelaajaa. Harjoitustapahtumissa on yleensä joukkueista ja seuroista riippuen mukana noin 20 kenttäpelaajaa ja maalivahdit. Esimerkiksi harjoitusten peliosuoksissa kaksi viisikkoa pelaa keskenään kentällä ja kaksi odottaa vuoroaan vaihdossa.

Aineiston keräämisvaiheessa huomionarvoista oli se, että SPV:llä oli ottelu tulevana viikonloppuna. Hapteen harjoitustapahtumista kuvasin aineiston puolestaan

maajoukkue-tauon aikana, jolloin ei pelata liigaotteluita. Tämän vuoksi harjoituskokonaisuudet olivat hyvin erilaisia. SPV:n harjoituksissa mukana oli koko ryhmä, ja harjoitukset keskittyivät vahvasti pelillisiin harjoitteisiin. Hapteen puolestaan harjoitteli pienemmällä ryhmällä maajoukkuekomennusten myötä. Lisäksi pelittömällä viikolla useampi pelaaja, joka oli joko sairastellut tai kärsinyt pienimuotoisista loukkaantumisista, ei osallistunut joukkueharjoituksiin.

Kuvattuja videoleikkeitä kertyi yhteensä neljästä kuvatusta harjoitustapahtumasta kaikkiaan 141 kappaletta. SPV:n harjoituksista kuvasin 73 ja Hapteen harjoituksista 68 videota. Pisin video on lähes neljän minuutin mittainen ja lyhyin vain kolme sekuntia. Koko aineisto mukaan lukien keskimäärin yksi video kesti 34 sekuntia. Avaan aineistoa lukuina tarkemmin alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Videoaineisto lukuina

	SPV	Haptee	Kokonaisaineisto
Yhteensä kpl	73	68	141
Yhteensä min	46 min 19 s	33 min 2 s	1 t 19 min 21 s
Lyhyin video	3 s	7 s	3 s
Pisin video	3 min 43 s	1 min 47 s	3 min 43 s
Videon keskipituus	39 s	30 s	34 s

Huomioitavaa aineiston suhteen oli, että Hapteen harjoituksista kuvatut videot olivat kestoltaan merkittävästi lyhyempiä. Yli minuutin mittaisia videoita oli vain viisi. SPV:n harjoituksista yli minuutin mittaisia videoita kertyi kaikkiaan kolmetoista.

Tähän vaikuttivat myös edellä mainitsemani erot harjoitustapahtumien luonteissa. Tulkintani mukaan harjoituskokonaisuuksien erilaisuus vaikutti myös harjoituksissa tapahtuvan viestinnän luonteeseen. Tämä puolestaan näkyi osaltaan videoiden

pituudessa. Hyvin pelipainotteisissa SPV:n harjoituksissa keskustelut pelistä ja sen tilanteista venyivät pitemmiksi, kun taas Happeen harjoituksissa viestintä oli suurelta osin erilaisten kilpailujen ja ominaisuusharjoitteiden myötä lyhyttä, informatiivista ja kannustavaa.

Happeen harjoituksissa ei esimerkiksi pelattu lainkaan viidellä viittä vastaan -pelimuotoa, jota taas SPV:n harjoituksissa pelattiin paljon. Kyseisessä pelimuodossa kaksi viisikkoa on yhtä aikaa kentällä ja kaksi on vaihdossa. Vaihtojen pituudet ovat niin pitkiä, että niiden aikana pelaajilla on riittävästi aikaa keskustella. Happeen harjoituksissa tehtiin vain ominaisuusharjoitteita ja pienpelejä. Pienpelien aikana vaihdot ovat lyhyitä, eikä aikaa keskustelulle jää paljoa.

Aineistoni pohjalta tekemässä analyysissäni nostan esimerkkejä aineiston erilaisista vuorovaikutustilanteista tekemieni huomioiden mukaan. Käyn läpi, mitkä vuorovaikutuksen tavat niissä ovat näkyvimpiä ja tärkeimpiä sen kannalta, miten ne vaikuttavat yhteisöllisyyden rakentumiseen.

1.3 Vuorovaikutuksen tutkimus menetelmänä

Tutkin yhteisöllisyyden rakentumista vuorovaikutuksen tutkimuksen näkökulmasta. Todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa, jossa kieli ja muut semioottiset merkki-järjestelmät ovat tärkeässä roolissa. Kielenkäyttö on aina kielellisen toiminnan lisäksi sosiaalista toimintaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 12–13) En siis tässä tutkimuksessa tutki kieltä lingvistisenä järjestelmänä, vaan sosiaalisena toimintana. Tämä on oleellinen näkökulma myös yhteisöllisyyden rakentumisen suhteen. Teen havaintoja muun muassa siitä, millaiset kieleen liittyvät käytänteet luovat yhteistä ymmärrystä osallistujien kesken. Käytänteillä tarkoitan muun muassa joukkuekohtaista termistöä.

Oleellista tutkimukseni kohdalla on myös vuorovaikutuksen moninaisuus. Kuten Kauppila (2011: 19) toteaa, sosiaalinen vuorovaikutus on ihmisten välistä toimintaa suhteutettuna erilaisiin ympäristöihin. On tärkeää huomioida, että sosiaalinen vuorovaikutus on laaja-alaisempaa kommunikaatiota kuin verbaalinen eli sanallinen viestintä.

Vuorovaikutus on tarkasti järjestäytyntä toimintaa. Siihen liittyvät keskeisesti kulttuuriset normit sekä yksilöiden ominaisuudet. Ne luovat vuorovaikutusjärjestyksen, joka puolestaan luo vuorovaikutukselle säännönmukaisuutta. (Goffman 2012: 312–313) Vuorovaikutus etenee osallistujalta toiselle, kun toinen osallistujista jatkaa toisen aloittamaa toimintaa. Tällä tavoin tilanteet järjestäytyvät keskusteluiksi. Osallistujat myös kohtelevat toisia käyttäytymisen toimintoja tarkoituksellisina tekoina ja toisia niin sanottuina taustatoimintoina, jotka eivät vaadi reagointia. (Kendon 1988: 31)

Lähestynkin aineistoani tässä työssä nimenomaan kokonaisvaltaisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Otan työssäni huomioon vuorovaikutustilanteiden multimodaalisuuden, enkä tutki kommunikaatiota pelkästään tapana siirtää tietoa erilaisin viestinnällisin keinoin. Tärkeä havainto aineistoon tutustuessani oli se, mitä eri modalityetit merkitsevät salibandyjoukkueen kontekstissa.

Konteksti itsessään on vuorovaikutuksen tutkimukselle keskeistä. Lajiviestinnälle on ominaista Pietikäisen ja Mäntysen (2011: 29) määritelmä siitä, miten merkitys vuorovaikutuksessa syntyy aina suhteessa kontekstiin. Tällä tarkoitetaan puhujan ja kuulijan, sekä kielen ja kontekstin välistä vuorovaikutusta.

Ihmiset nimittäin tulkitsevat jatkuvasti toistensa toimintaa, mutta tulkintoja rajoittaa tieto vuorovaikutuksen kontekstista. Tämä tarkoittaa sitä, keitä tiedämme toistemme olevan ja mitä olemme tekemässä vuorovaikutustilanteessa juuri tällä hetkellä. Ymmärrys vuorovaikutustilanteen kontekstista antaa puhujalle mahdollisuuden tulkita

esimerkiksi toisten osallistujien kehollisten toimintojen merkitystä. Yhteinen ymmärrys rakentuu vain, jos vuorovaikutukseen osallistujat tekevät jatkuvasti taustatulkintoja, joita he päivittävät toisen puhuessa. (Stevanovic & Lindholm 2016: 281–282) Nämä taustatulkinnat voivat liittyä esimerkiksi rooleihin joukkueen sisällä.

Pureudun aiheeseen analyysissäni sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkimukselle tyypillisten käsitteiden kautta. Esimerkkejä avaamiseksi kehollisen läsnäolon ja suuntautumisen kautta, ja osoitan jaetut ja oletetut yhteiset materiaaliset ja mentaaliset maailmat. (Peräkylä & Stevanovic 2016; Lindholm, Stevanovic ja Peräkylä 2016) Avaan myös sitä, miten ne vaikuttavat vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyden rakentumiseen. Lisäksi tutkimukselle huomionarvoisia ovat urheilujoukkueen sisäiset erilaiset roolit. Päävalmentaja, valmennustiimi, kapteenisto ja pelaajat ovat tietynlaisessa hierarkkisessa järjestyksessä joukkueen sisällä ja vuorovaikutus on hyvin tavoitteellista.

Rooleja ja tavoitteellisuutta lähestyn institutionaalisen vuorovaikutuksen käsitteen kautta. Koin lähestymistavan relevantiksi, koska salibandyjoukkueen viestintä eroaa arkikielisestä viestinnästä. Salibandyjoukkue on omanlaisensa instituutio, joka Raevaaran, Ruusuvooren ja Haakanan (2001) mukaan mahdollistaa vuorovaikutukselle agendan, asiaankuuluvat osallistujat, heidän roolinsa ja asianmukaisen kielenkäytön.

Tutkimusongelmani kannalta vuorovaikutuksen tutkimuksen käyttäminen menetelmänä on järkevä, sillä käsittelen joukkueen toiminnan kautta syntyviä yhteisöllisyyden merkityksiä. Huomionarvoista on, että käsittelen vuorovaikutusta minä tahansa toimintona, jolla vuorovaikutustilanteen osallistujat lähettävät ja vastaanottavat viestejä. Monipuolisen vuorovaikutuksen tutkimuksen kautta pystyn havainnoimaan, miten yhteisöllisyys rakentuu vuorovaikutuksessa niin sosiaalisen, multimodaalisen kuin institutionaalisenkin vuorovaikutuksen näkökulmasta. Yhteistä kaikille löytämilleni

vuorovaikutuksen tavoille oli ryhmän sisäinen vahva yhteinen ymmärrys ja sen rakentuminen sekä toiminnallisella että symbolisella tasolla.

Aineistoa läpi käydessäni aloin etsiä ylipäätään toistuvia tapoja, joilla osallistujat vuorovaikuttavat keskenään. Huomioni kiinnittyi ennen kaikkea vuorovaikutustilanteisiin, joiden merkityksiä minun oli vahvasta lajiosaamisestani ja asiantuntijuudestani huolimatta vaikea ymmärtää. Syvennyin sen jälkeen siihen, mikä noiden tilanteiden viestinnässä loi juuri kyseisille joukkueille ominaisia merkityksiä ja viitteitä yhteisestä ymmärryksestä. Hiljalleen hahmottui käsitys tärkeimmistä vuorovaikutuksen tavoista, joiden voi tulkita tuottavan tutkimukseni kohdejoukkueille yhteisöllisyyttä.

1.4 Kohdejoukkueiden tarinat

Molemmilla kohdejoukkueilla on vahva yhteisöllisyyden leima, ja seurat ovat itse korostaneet sitä eritoten menestyksen hetkillä. Avaan tässä alaluvussa seurojen taustoja, sekä tapoja, joilla yhteisöllisyys on eri vaiheissa ilmennyt ja huomioitu.

1.4.1 Raa'an raadannan Peliveljet

Seinäjoen Peliveljet perustettiin loppuvuodesta 1993. Se osallistui ensimmäistä kertaa Salibandyliiton alaisiin sarjoihin vuoden myöhemmin, vuonna 1994. Perustajajäseniä oli kolme; Tommy Koponen, Ville Kivimäki ja Kimmo Pollari. Koponen johtaa edelleen toimintaa toimien seuran urheilujohtajana sekä edustusjoukkueen päävalmentajana.

Seuran edustusjoukkue nousi Salibandyliigaan keväällä 2004 ja on pelannut pääsarjassa siitä lähtien. Ensimmäisen mitalinsa SPV voitti keväällä 2009, kun joukkueen kaulaan ripustettiin pronssimitalit. 2010-luvulla SPV on voittanut kolme SM-kultaa (2012, 2013 ja 2015), ollut kerran hopealla (2011) ja saavuttanut kolme pronssimitalia (2010, 2017

ja 2019). Se on vuosikymmenen menestynein joukkue mitalien määrässä mitattuna Suomen Salibandyliigassa.

Seinäjoella on korostettu eteläpohjalaisuuden lisäksi aina yhteisöllisyyttä eritoten vahvan yhteisen työmoraalin kautta. ”Emme ehkä olleet sarjan taitavin joukkue, mutta meillä oli suurin sydän”, sanaili nelinkertainen maailmanmestari Juha Kivilehto voitettuaan SM-kultaa Peliveljissä keväällä 2015. (Ojala 2015) Saman finaalisarjan päätteeksi päävalmentaja Koponen kuvasi tuota työmoraalia varsin vertauskuvallisesti:

Tässä joukkueessa on monta tarinaa. Tänään Juha Kivilehto sanoi jatkoajalla, että jätkät pari multasäkkiä vielä! Se juontaa juurensa siihen, kun oltiin kökkimässä 30 tuntia putkeen kurkkutarhalla, heiteltiin 30-40-kiloisia säkkejä hallista ulos ja oltiin, kuten olettaa sopi, aivan rikki. Ei lopetettu silloin kesken, eikä lopetettu tänäänkään. (Kittilä 2015)

Seuran yhteisöllisestä luonteesta kertoo sekin, että joukkueessa pelannut puolustaja Tatu Väänänen muisteli Seinäjoen vuosiaan vielä voitettuaan myöhemmin Sveitsin mestaruuden:

Mulle voittaminen on sitä, että saadaan joukkueena ystävien kanssa tehdystä työstä palkinto. Täällä on nyt yksi kausi takana, joten kun vertaa esimerkiksi viimeisintä SPV:n kanssa voitettua kultaa, niin kyllä se tuntuu erityisemmältä, koska niiden jätkien kanssa olin tehnyt vielä pidempään töitä sen tavoitteen saavuttamiseksi. (Kittilä 2014)

1.4.2 Turvaverkko nimeltä Happee

Happee on alunperin kaukalopalloseura. Salibandy tuli kuvioihin keväällä 1988. Virallisesti salibandyjaosto on kuitenkin perustettu vasta 1.1.1989. Seura ilmoittautui Salibandyliiton sarjoihin ensi kerran kaudelle 1989–90.

Happee nousi nopeasti SM-sarjaan ja voitti pronssia jo kaudella 1991–92. Myöhemmin

2000-luvulla seura saavutti pronssia keväällä 2000 ja hopeaa keväällä 2005. Sen sijaan 2010-luvulla Happee on juhlinut SM-kultaa kerran, ollut hopealla kahdesti ja saavuttanut pronssia kerran. Kevät 2019 oli ensimmäinen kerta tällä vuosikymmenellä, kun Happee ei ollut mukana mitalipeleissä eli neljän parhaan joukossa. Se on 2010-luvulla ollut useammin neljän parhaan joukossa kuin mikään muu joukkue miesten Salibandyliigassa.

Happee on tuonut yhteisöllisyytään esille turvaverkkona pelaajille, jotka ovat elämässään kokeneet kovia. Kotilaisen veljeskatras Pasi, Paul, Panu ja Peter on edustanut seuraa pitkään ja edustaa tänäkin päivänä. Pasi toimii seuran toiminnanjohtajana ja muut kolme pelaavat edelleen edustusjoukkueessa. Happee on ollut veljesten tarinassa aina, kuten Lapin Kansan otsikko kertoo, turvasatama, johon on voinut luottaa. (Neva 2018) Heidän elämäänsä ja eritoten lajin ja Suomen maajoukkueen supertähdeksi kehittyneen Peterin haasteita on käyty läpi useastikin mediassa.

Joukkueen pitkäaikainen puolustaja ja seuraikoni Jaska Kunelius puolestaan totesi selvinneensä masennuksesta Happeen yhteisön ansiosta. Hän kirjoitti asiasta blogikirjoituksen Liikunnan puolustaja -blogissaan otsikolla ”Yhteisö, joka pelasti ihmisen” (Kunelius 2018). Tekstiä sittemmin siteerattiin valtakunnan medioissa, kuten Ilta-Sanomissa (Naakka 2018).

2 YHTEISÖLLISYYS

Tässä luvussa avaan yhteisöllisyyden käsitettä ja sitä, miten se tyypillisesti on määritelty. Yhteisöllisyyden käsitteen ymmärtäminen ja sen erilaisten piirteiden ja näkökulmien erittely on tärkeää tämän tutkimuksen analyysin ja sen tuottamien tulosten ja johtopäätösten hahmottamiseksi.

2.1 Yhteisöllisyys kokonaisuutena

Empiirisen tutkimuksen näkökulmasta yhteisöä pidetään useimmiten ainutkertaisena pienryhmänä sen sijaan, että se olisi yleinen ja keskeinen ilmiö. Yleensä yhteisön käsite tarkoittaa ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen tapaa, ihmisten välistä suhdetta, yhteisyyttä tai vastaavasti sitä, mikä on jollekin tietylle ryhmälle ihmisiä yhteistä. (Lehtonen 1990: 12–15)

Ihmisten yhteisöllisyyttä pidetään hyvin monimuotoisena. Yksittäisten ihmisten jäsenyys erilaisissa yhteisöissä ei ole vain tiettyyn sosiaaliseen ryhmään tai kulttuuriin kuulumista, vaan se on joustavaa, verkostoitunutta toimintaa, joka kehittää samalla sekä yksilön omaa persoonaa että jäsenyhteisöjä sosiaalisena kokonaisuutena. Samalla ihmisellä voi olla hyvin erilaisia tehtäviä tai rooleja erilaisissa yhteisöissä. (Hellsten 1998: 51)

Yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat käsitteitä, joihin liitetään usein myönteisiä mielikuvia. Julkisessa keskustelussa yhteisöllisyyden puute yhdistetään usein ihmisten pahoinvointiin ja sitä tarjoillaan monesti lääkkeiksi moniin yksilöä koskeviin yhteiskunnallisiin ongelmiin. (Repo 2010: 3)

Yhteiskuntafilosofian näkökulmasta yhteisöllisyyttä jäsennetään pääasiassa liberalismiin ja kommunitarismiin avulla. Liberaalisesta näkökulmasta yhteisölliset järjestelyt ovat

oikeutettuja silloin, kun ne ovat hyväksi yksilöille. Liberalismiin kuuluvan pluralismin mukaan yhteiskunnan on hyväksyttävä erilaisia tapoja elää ja ihmisillä on vapaus päättää omasta elämästään. Kommunitarismissa puolestaan jäsenyys yhteisössä muotoilee olennaisella tavalla yksilöiden identiteettiä. (Sihvola 1998: 23)

Tälle tutkimukselle olennaista on myös se, että yhteisöllinen suhde rakentuu sentimentin varaan, eli sosiaalinen suhde ja sen kautta syntyvä tunneside sitoo henkilöä yhteisöön. Sosiaalinen suhde taas tapahtuu välittömässä intersubjektiiivisessä vuorovaikutuksessa yhteisön sisäisten yksilöiden eli jäsenten kesken. (Aro 2011: 55–56) Myös Hellsten (1998: 52) korostaa yhteisöllisyyden jatkuvan vuorovaikutteista luonnetta ja sen päällekkäisyyttä. Yhteisöllisyyteen liittyvät jatkuva interaktio ja niiden kautta syntyvät konfliktit. Sen lisäksi ihminen kuuluu useampaan yhteisöön kerrallaan.

Nivala (2008: 40) jakaa yhteisöt kolmeen luokkaan. Muodollinen yhteisö voi olla olemassa ilman yhteenkuuluvuuden tunnettakin, kun taas toiminnallinen yhteisö perustuu jäsenten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja sen jäsenillä oleviin kokemuksiin yhteisöön kuulumisesta. Symbolinen yhteisö puolestaan muodostuu jäsenistä, jotka jakavat saman aatteellisen ajatusmaailman.

Joka tapauksessa yhteisöön kuuluvilla ihmisillä täytyy olla jotakin yhteistä. Jäsenten välinen yhteisyys voi kehittyä vuorovaikutuksen kautta, jolloin tuloksena syntyy toiminnallinen yhteisö. Yhteisöllisyys voi syntyä kuitenkin niin ikään tietoisuudessa vahvistuvana yhteenkuuluvuuden tunteena. Tätä kutsutaan puolestaan symboliseksi yhteisyydeksi, joka voidaan käsittää ryhmän identiteettiä vankistavana tietoisuuden muotona. Joka tapauksessa yhteisöä ei synny, mikäli yhteisyys ei konkretisoidu vuorovaikutuksen tai toiminnan muodossa. (Lehtonen 1990: 23–24) Tässä tutkimuksessa esille nousee hyvin se, että salibandyjoukkueet ovat niin toiminnallisia kuin symbolisiakin yhteisöjä. Käsitteet eivät ole toisiaan poissulkevia.

2.2 Yhteisöllisyys kielenkäytössä

Haarala (1981: 9) kirjoittaa erikoiskielen tarkoittavan tieteen-, ammatti- tai harrastealojen kielimuotoja, jotka pohjautuvat yleiskieleen rakenteeltaan. Luonteenomaisin ja tunnuksellisin osa erikoiskieltä on hänen mukaansa se spesifi sanasto, joka jokaiseen erikoiskieleen liittyy ja josta se rakentuu. Yleiskieli puolestaan on Iisan ja Piehlin (1992: 15) mukaan muotoasultaan kirjakielen normien mukaista, käyttää yleisesti tunnetuksi tiedettyä sanastoa ja on virkerakenteeltaan yksinkertaista.

Susanne Tuurin (1996: 10–11) mukaan puolestaan yhteiskunnan heterogeeninen rakenne luo itsessään erilaisia osakieliä ja erikoiskieliä, jotka kuuluvat tietyn yhteisön kielenkäyttöön. Ammatit ja harrastukset lisääntyvät määrällisesti sekä erikoistuvat ja näin ollen tuovat mukanaan kielelliset erikoisuudet. Näistä syntyvät kielelliset eroavaisuudet, jotka rakentavat tiettyä osaa kulttuurissa perusteellisemmin kuin kaikille kielenpuhujille yhteinen aines.

Helenius (1998: 14) painottaa sanaston ja kielenkäytön tapoja, jotka eivät ole yleisesti käytettyjä muiden kuin ryhmään kuuluvien keskuudessa. Jokainen harrastus- ja ammattiala hänen mukaansa vaatii oman, juuri sen ilmaisutarpeita täyttävän erikoiskielen, koska yleiskieli sellaisenaan ei kuvaa spesifejä käsitteitä tai ilmiöitä aloilta.

Tämän lisäksi tulee muistaa, että sosiaalinen todellisuus on merkitysjärjestelmä, joka on ihmisten luoma, eikä maailman heijastus tai kuva. Yhteiskunnasta tulee jäsenilleen objektiivinen todellisuus sosialisoinnin kautta. (Berger & Luckman 1967: 122–124) Joukkueurheiluun peilattaessa joukkue rakentaa näin ollen myös yhteistä todellisuutta kielenkäytöllään.

Kyseisessä rakennusprosessissa vuorovaikutuksella ja kielellä on tärkeä merkitys. Kieli toimii apuvälineenä ihmisten rakentaessa keskinäistä sosiaalista toimintaa. Sen lisäksi

se toimii apuvälineenä ihmisten liittyessä kulttuureihin, sosiaalisiin ryhmiin tai vaikkapa instituutioihin. (Gee 1999: 1, Mercer 2000: 1)

2.3 Positiivinen yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys pitää sisällään laajasti sosiaalisia odotuksia ja useita erilaisia jännitteitä. Yhteisöllisyyden tuottamat mielikuvat ovat useimmiten myönteisesti arvolatautuneita, ja sen puute nähdään monesti syynä esimerkiksi ihmisten tai jopa kokonaisten yhteisöjen pahoinvointiin. Sitä käytetään usein yleiskäsitteenä kuvaamaan ihmisten välistä yhteistyötä ja yhteistyön erilaisia muotoja. (Paasivaara & Nikkilä 2010: 9–11)

Yhteisöllisyyden käsitteestä kertoo myös se, että englanniksi sen vakiintunut määrittely on ”sense of community.” Tämä tarkoittaa käsitystä yhteisöstä. Yhteisöllisyyttä pidetään näin ollen vuorovaikutuksen rakentamana käsityksenä ja merkityksenä yhteisön jäsenten välillä. Yhteisillä arvoilla nähdään selvä vaikutus yhteisöllisyyden muodostumiseen. Yhteisöllisinä arvoina pidetään muun muassa ymmärrettävyyttä ja uskottavuutta ja niiden tulee olla sisäisesti kiinteyttäviä ja yhteisesti tuotettavia. (Paasivaara & Nikkilä 2010: 11–15)

Esimerkiksi työyhteisön näkökulmasta yhteisöllisyys on ihmisten välistä kanssakäymistä, toisista välittämistä, terveyttä, hyvinvointia ja työniloa, sekä oppimista yhdessä. Kokonaisuutena kyse on siis kollegiaalisesta asioiden hoidosta ja normien asettamisesta. Yksilötasolla se kertoo omista asenteista ja motivaatiosta, tiedon jakamisesta ja auttamisesta, jaksamisesta sekä saman toimintalogiikan jakamisesta. (Paasivaara & Nikkilä 2010: 13)

Ihmistä pidetään myös luonteenomaisesti yhteisöllisenä. Yhteisöllisyys kuuluu ihmisyyteen, sillä kuulumista johonkin pidetään ihmisen perustarpeena. Sen syntymisessä kyse on yksilön ja yhteisön välisestä suhteesta. Kuulumisen kautta minuus

saa muotonsa ja käsitys itsestä jäsentyy. (Mäkelä 2002: 13–14)

Ihmiset ovat yksilöitä vain yhteisön jäseninä ja yhteisön jäseniä vain yksilöinä. Perimmäisenä kyse on jännitteestä yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden erilaisuuden välillä. Se, miten kerromme itsemme ja toisemme ympäröivään maailmaamme, tekee yhteisöllisyyden ytimen ja sen käsitteen jakamisen mahdolliseksi. (Hautamäki, Lehtonen, Sihvola, Tuomi, Vaaranen & Veijola 2005: 133)

2.4. Yhteisöllisyys urheilussa

Urheilussa yhteisöllisyys syntyy jo lähtökohtaisesti varsin pragmaattisesti. Kuten Carron, Hausenblas ja Eys (2011: 14) toteavat, urheilujoukkueille ominaista on se, että ne koostuvat kahdesta tai useammasta yksilöstä, joilla on yhteinen identiteetti, yhteiset tavoitteet, ja jotka jakavat yhteisen käsityksen vuorovaikutuksesta ja kommunikaatio-tavoista, sekä käsittävät itsensä rakenteellisesti osana ryhmää.

Joukkueurheilussa on myös tärkeää ymmärtää kollektiivin merkitys kentällä, jotta siitä voidaan keskustella, ja jotta oppiminen on mahdollista. Gréhaigne, Richard ja Griffin (2005: 20-21 & 35–38) toteavat muun muassa osuvasti sen, että pelaajan tulee kentällä huomioida oman joukkueen pelaajien toiminta siinä missä vastustajan pelaajienkin tekeminen. On myös käsitettävä, että tilanteet kentällä ovat aina erilaisia. Pelaajien on siis tehtävä päätöksiä kentällä muiden kentällä olevien toimintaan sekä toimintojen tilanteisuuteen perustuen. Yhteisöllisyys näkyy siis kentällä pelaajien pelitekojen keskinäisenä vuorovaikutuksena ja yhteisenä päätöksentekona. Tämä mahdollistaa myös yhteisen ymmärryksen tason joukkueen jäsenten puheessa pelistä.

Salibandy on niin kutsuttu invaasiopeli. Invaasiopeliä pelataan kahden joukkueen välillä yhteisellä kentällä, jossa tarkoitus on tehdä maali tai piste ja estää vastustajaa siinä yksilö-, ryhmä- ja joukkue toiminnan kautta. Kollektiivinen invaasiopeli on

kompleksinen systeemi, johon vaikuttavat kaikki kentällä tapahtuvat peliteot. Kaikki kentälläolijat ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja peliteot ja reaktiot tapahtuvat suhteessa toisiin. (Lamas, Barrera, Otranto & Ugrinowitsch 2014: 307–308) Näkökulma on relevanttia tuoda esille, koska se helpottaa ymmärtämään myös peliä koskevan viestinnän analysointia.

3 VUOROVAIKUTUS

Tässä luvussa avaan keskustelun ja vuorovaikutuksen moninaisuutta ryhmätilanteissa. Otan huomioon ne erilaiset vuorovaikutuksen osa-alueet, joihin keskityn myöhemmin tämän tutkimuksen analyysiosiossa. Lähtökohtana on sosiaalinen vuorovaikutus, jota lähestyn multimodaalisesta näkökulmasta.

Koska salibandyharjoituksissa ei ole kyse arkisesta tilanteesta, avaan myös institutionaalisen vuorovaikutuksen käsitettä, sekä sitä, mitä asioita tutkimuksessani huomioin vuorovaikutusosaamisen osalta. Vuorovaikutus on tutkimukseni keskiössä yhteisöllisyyden syntymisen suhteen, minkä vuoksi on tärkeää avata tälle työlle tärkeät vuorovaikutuksen käsitteet.

3.1 Sosiaalinen vuorovaikutus

Vuorovaikutuksen kannalta keskeinen asia on kommunikaatio eli viestintä. Se on keskiössä kaikkea sosiaalista vuorovaikutusta tutkaillessa. Viestintä ei kuitenkaan ole pelkästään tiedon siirtämistä, vaan se on tapa koordinoida yhteistä toimintaa. (Lindholm, Stevanovic & Peräkylä 2016: 28) Tämä on yksi tärkeimmistä lähtökohdista analyysilleni tässä tutkimuksessa.

Sosiaalisen vuorovaikutuksen lähtökohta on tilanne, jossa vähintään kaksi ihmistä on samassa paikassa samaan aikaan. (Peräkylä & Stevanovic 2016: 65) Sosiaalinen vuorovaikutus ei ole käytännössä mahdollista ilman suuntautumista toisen aikomuksiin ja haluihin. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen kuuluu vahvasti toisen ja omien tekojen jatkuva vaikutus ja seuranta. (Peräkylä 2017: 74–75)

Sosiaalisen vuorovaikutuksen osalta tälle tutkimukselle tärkeä käsite on niin ikään kehollinen läsnäolo. Se tarkoittaa vähintään kahden ihmisen välistä tilannetta, jossa he

ovat samanaikaisesti samassa paikassa kyeten aistimaan toisensa. Kehollisen läsnäolon tilanteissa osallistujat voivat suuntautua toisiinsa kahdella eri tavalla. Osallistujat voivat kohdistaa kehonsa toisistaan erilleen, jolloin heidän suuntautumisen toisiin ja toisten huomion kohteisiin on välinpitämätöntä. Tätä kutsutaan kokoontumiseksi. Vastaavasti he voivat suunnata tarkkaavaisuutensa jaettuun kohteeseen, mikä tekee näkyväksi suuntautumisen toisiin osallistujiin. Tätä sosiaalisen vuorovaikutuksen resurssia kutsutaan puolestaan nimellä kohtaaminen. (Peräkylä & Stevanovic 2016: 65–83) Kehollisuus ylipäättään nousee esille yleisesti eritoten vuorovaikutuksen alkaessa tai loppuessa, ja tilanteen sisällä esimerkiksi asennon vaihtaminen voi sisältää muutoksen asennoitumisessa itseemme tai muihin tilanteen osallistujiin. (Goffman 2012: 244–268)

Kokoontuminen ja kohtaaminen kehollisen läsnäolon muotoina ovat odotuksiltaan kovin erilaisia. Niitä verratessa esimerkiksi katse voidaan vuorovaikutuksen kannalta käsittää hyvin erilaisin tavoin. (Peräkylä & Stevanovic 2016: 65–83) Ihmisten välinen kohtaaminen sisältää jaetun, yhteisen visuaalisen huomion. Kun ihmiset kohtaavat toisensa, he suuntautuvat toistensa ruumiilliseen toimintaan. Käsillä olevan tilanteen jatkuminen määrittyy vahvasti näiden visuaalisten ja ruumiillisten ilmaisu pohjalta. (Kendon 1988: 22–23; Peräkylä 2016: 76–77) Tässä tutkimuksessa sosiaalisen vuorovaikutuksen suhteen joukkueen toiminnassa on hyvin vahvasti suurelta osin kyse kohtaamisesta.

Osallistujat voivat vuorovaikutustilanteessa ilmentää oman fyysisen toimintansa suuntaa ja viestittää reaktioitaan muiden toiminnoille. Näin syntyvät edellytykset toiminnan jatkuvalla koordinoinnille, jolla on mahdollista pitää yllä sosiaalisen vuorovaikutuksen keskiössä olevaa yhteistyötä. (Goffman 2012: 307–309) Kohtaamisissa osallistujat suuntautuvatkin yhdessä toisiinsa ja asioihin, joita he tekevät yhdessä ja joista he puhuvat yhdessä. Kohtaamisessa osallistujille on selvää, ketkä sen muodostavat kullakin hetkellä. Kohtaamisten aikana osallistujat luovat niin kutsutun

kokemuksellisen mikromaailman, johon he tapahtuman ajaksi uppoutuvat. (Peräkylä & Stevanovic 2016: 69)

Haddington, Keisanen ja Rauniomaa (2016: 307) toteavat, että sosiaalisessa vuorovaikutuksessa osallistujien käsien tai pään liikkeet tai esimerkiksi esineiden liikuttaminen, kehon asentomuutokset vaikkapa ylävartalon kääntämisen muodossa, sekä koko kehon liikuttaminen muun muassa muutaman askeleen ottamalla toimivat eri tavoin vuorovaikutuksen resursseina. Yleensä yhdistämmekin erilaisia resursseja, ja käyttämämme resurssit vaihtelevat niiden mahdollisuuksien ja rajoitteiden perusteella, jotka tilanne tarjoaa.

Lindholmin, Stevanovicin ja Peräkylän (2016: 30–35) mukaan sosiaalinen vuorovaikutus on nimenomaan yhteistoiminnan koordinoitua. Viestinnän ja vuorovaikutuksen kannalta yhteistoiminnan koordinoiminen mahdollistaa materiaallisen maailman, jonka osallistujat keskenään jakavat, sisältäen kaikki sen erityiset piirteet. Nuo piirteet mahdollistavat osallistujille samanlinjaisia toimintamahdollisuuksia.

Lisäksi edellytys yhteistoiminnalle on, että osallistujat jakavat ajatuksen oletetusta mentaalista maailmasta ja suhteuttavat toimintansa nimenomaan siihen. Tällainen mentaalinen maailma koostuu jaetusta, yhteistä elämänpiiriä koskevasta tiedosta. Tärkeää on muistaa myös, ettei sosiaalinen vuorovaikutus ole vain yhteisen toiminnan koordinoitua, vaan niin ikään yhteisen maailman rakentamista ja muokkaamista. Kyse on tuosta samasta maailmasta, joka toimii sosiaalisen vuorovaikutuksen perustana. (Lindholm, Stevanovic & Peräkylä 2016: 30–35) Tässä tutkimuksessa avaan tuon yhteisen mentaalisen maailman koordinoitua ja rakentamista erinäisin vuorovaikutuksellisin elementein joukkueurheilun ja salibandyjoukkueen kontekstissa.

3.2 Multimodaalinen vuorovaikutus

Multimodaalinen vuorovaikutus tarkoittaa vuorovaikutuksen tutkimista eri vuorovaikutuskanavien yhteistoimintana. Keskiössä on ajatus, että eri modaliteetit ovat analyysissa lähtökohtaisesti samanarvoisia, vaikka ne luovatkin merkityksiä erilaisin tavoin. (Stivers & Sidnell 2005: 2)

Bavelas ja Chovil (2000: 163–164) toteavat, että kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa eri tavat vuorovaikuttaa toimivat saumattomasti yhteistyössä, kun puhuja tuottaa merkityksiä. Puhe ei ole erillään muusta vuorovaikutuksesta, vaan se on osa kokonaisuutta, jossa useimmat modaliteetit toimivat yhtäaikaisesti. Vaikka viestintäkanavat ja -tavat voidaan analyttisesti erottaa toisistaan, vuorovaikutustilanteessa osallistujat eivät erottele kuuluvan ja näkyvän viestintätavan välillä, vaan näitä viestejä lähetetään ja tulkitaan tilanteessa kokonaisuuksina suhteessa käynnissä olevaan toimintaan.

Tässä tutkimuksessa pyrin ottamaan huomioon erilaiset modaliteetit vuorovaikutustilanteissa mahdollisimman yhtäaikaisesti. Otan huomioon sekä viestinnän nonverbaalit että verbaliset vuorovaikutuskeinot. Avaan seuraavaksi paremmin niitä tapoja, jotka otan vuorovaikutuksen suhteen huomioon analyysissäni.

3.2.1 Nonverbaali viestintä

Nonverbaali viestintä on sanatonta viestintää, jonka osuus vuorovaikutuksesta on tutkimusten mukaan keskimäärin peräti kuusikymmentä prosenttia. Näin ollen ihmisten eleet ja ilmeet, jotka katseella usein huomioimme, paljastavat vuorovaikutuksessa jopa sanoja enemmän. Sanatonta viestintää on pidetty jopa luotettavampana kriittisissä tilanteissa. (Kauppila 2011: 33)

Tutkimuksessani on kyse suurelta osin kasvokkaisesta viestinnästä. Siihen kuuluu jokaisessa viestintätilanteessa komponentteja, kuten kasvojen ilmeet, ruumiin asento, äänensävy, fyysinen läheisyys, kosketus, toimijoiden ulkonäkö, heidän pukeutumisensa. (Seppänen 2008: 103)

Katseella on monta merkitystä. Se tunnistaa toisen ihmisen vuorovaikutuksen osapuoleksi. Mikäli en katso toiseen vuorovaikutustilanteessa, se voi ilmaista, etten halua kommunikoida hänen kanssaan. Mikäli katsekontakti tapahtuu, on kyse tietynlaisen lupauksen antamisesta. (Seppänen 2008: 99) Katseen merkitys kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa liittyy nimenomaan tarkkailuun. Keskustelijat tarkkailevat koko ajan toisiaan, ja se itsessään rakentaa vuorovaikutusta. Katse mahdollistaa keskinäisen vuorovaikutuksen, sekä toisen toiminnan ymmärtämisen ja huomioimisen. (Kallio & Ruusuvuori 2011: 65)

Katseen avulla osapuolet pysyvät selvillä myös siitä, miten meneillään olevaa tilannetta tulkitaan toisen toimesta. Tällä tavoin on helpompaa sovittaa oma toiminta toisen vastaavaan. Katsetta suuntaamalla voi esimerkiksi osoittaa puheenvuoron tietylle osallistujalle oman puheenvuoron päätteeksi. Katseen tehtävät liittyvät siis samaan aikaan osapuolten väliseen vuorovaikutukseen, mutta myös oman toiminnan ymmärrettäväksi tekemiseen ja ennakointiin. (Kallio & Ruusuvuori 2011: 66) Katse rakentaa siis samanaikaisesti subjektien välistä sosiaalista sidosta eli vuorovaikutusta, sekä myös sen osapuolten subjektiivista minuutta. (Seppänen 2008: 102) Katseen voi tulkita mahdollistavan näin ollen henkilöiden kykyä jäsentää kokonaiskuvaa sekä tilanteesta että sitä kautta vuorovaikutuksessa keskenään toimivan yhteisön tilasta.

Sosiaalisessa vuorovaikutustapahtumassa osapuolet välittävät myös spontaaneja tietoja tunnetiloistaan. Tällaisia tietoja välittävät muun muassa ilmeet. Ilmeet kytkeytyvät aina kokonaistilanteeseen sekä muuhun käyttäytymiseen. Sen vuoksi havainnoijana on hyvin vaikea luottaa yksittäisiin, erillisiin ilmeisiin. Niitä tulee käsitellä ilmaisujen

kokonaisuuden kautta päätellen. (Gahagan 1977: 29–30) Tämä on analyysissäni lähtökohta. Erilaisia vuorovaikutuksen muotoja ei tulkita toisistaan irrallisina tekijöinä. Ilmeet ja Mehrabianin (2017: 3) mukaan eritoten eleet niin sanotusti piirtävät kuvaa kielelliselle ilmaisulle. Eleet, kuten pään kääntäminen tai käsin tehtävä osoittaminen, voivat näin esimerkiksi vahvistaa tilanteessa tapahtuvaa puhuttua viestiä.

Ekman ja Friesen (1969: 55–57) pitävät sanatonta käyttäytymistä informatiivisena, kommunikatiivisena ja vuorovaikutuksellisenä käyttäytymisenä. Esimerkiksi informatiivinen käyttäytyminen ei pohjautu siihen, onko käyttäytyminen tarkoituksellista vai ei, vaan se viittaa sellaiseen sanattomaan käyttäytymiseen, jonka osapuolet tulkitsevat suhteellisen yhdenmukaisesti. Kommunikatiivinen nonverbaali käyttäytyminen taas viittaa tavoitteelliseen merkitysten välittämiseen. Tästä esimerkkinä toimivat käsimerkit. Se, jakavatko osapuolet kommunikointikoodin, ratkaisee kuitenkin sen, välittykö viesti. Mikäli vastaanottaja ei tiedä käytettyjen eleiden merkityksiä, ne eivät välity.

3.2.2 Verbaalinen viestintä

Verbaalinen eli sanallinen viestintä puolestaan on puhuttua tai kirjoitettua viestintää. Siihen vaikuttavat ihmiset, ympäristö, kulttuuri, omat kokemukset, tottumukset, asenteet sekä tilanne. (Juholin 2009: 11). Verbaalinen vuorovaikutus on tässä tutkimuksessa keskeinen asia, sillä sitä analysoimalla pystyn tulkitsemaan, miten edellä mainitut asiat näkyvät ja miten ne vaikuttavat yhteisöllisyyden syntymiseen.

Käsittelen kieltä tässä tutkimuksessa sosiaalisena toimintana ja nimenomaan funktionaalisessa mielessä. Kuten Pietikäinen ja Mäntynen (2009: 19–21) toteavat, tämä tarkoittaa kielellisten merkitysten tilannesidonnaisuutta ja niiden syntyä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Näin ollen kielenkäytön avulla kerromme itsestämme ja kuvaamme muita. Sen avulla luomme merkityksiä sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa ja

muodostamme niitä tilanteeseen nähden.

Viestintä yksinkertaisuudessaan on informaation siirtämistä. Siirto ei kuitenkaan ole mahdollista ilman kulttuurista käsitystä käytetystä kielestä. On oltava yhteinen koodi, jotta ihmiset pystyvät keskenään ymmärtämään käytettyä kieltä. (Kunelius 2008: 10–16) Esimerkiksi jalkapallojoukkueilla, armeijan yksiköillä, jengeillä tai perheillä voi ilmetä kielenkäyttöä, jota on vaikea ulkopuolisena ymmärtää. Merkitys voi jäädä hämäräksi, vaikka se on kyseessä olevan ryhmän jäsenelle ilmiselvää. (Gahagan 1977: 35–36)

Sanallisessa viestinnässä käytettävät valinnat voivat heijastaa tai määrittää vuorovaikutustilanteen luonnetta tai osapuolten keskinäisiä suhteita. Osapuolet voivat vaikuttaa vuorovaikutuksen luonteeseen sanavalinnoilla, ja erilaisia ilmaisun tapoja on lukematon määrä. Siitä huolimatta verbaalisten ilmauksien on nonverbaalisen viestinnän tapaan perustuttava johonkin yhteiseen järjestelmään. (Gahagan 1977: 36).

Viestinnän kannalta tärkeää on puheen jäsentäminen ymmärrettävään muotoon. Puhetta jäsenetään erilaisten painotusten avulla sen perusteella, miten keskeisiä tai relevantteja yksittäiset lausumat ovat puhujan toimintakokonaisuudessa. Tärkeää on eritoten painotusten ja puhenopeuden suhde toisiinsa. Kielellistä ymmärtämistä ajatellen keskiössä ovat sanapaino ja kokonaisten lausumien suhteen lausepaino. Niiden avulla vuorovaikutustilanteen osallistujat ilmaisevat sanojen ja lausumien keskinäisiä eroja. (Stevanovic 2016: 196–198)

3.3 Institutionaalinen vuorovaikutus

Institutionaalinen vuorovaikutus eroaa arkikeskustelusta. Keskeinen ero arkikeskustelun ja institutionaalisen vuorovaikutuksen välillä on se, että institutionaalisisessa vuorovaikutustilanteessa vähintään yksi osallistujista on jonkin instituution edustaja. Samalla

tavalla kuin ammattikieli muotoilee yleiskieltä omiin tarkoituksiinsa, institutionaalisessa vuorovaikutuksessa erilaiset toiminnot perustuvat arkikeskustelun kaltaisiin toimintoihin. (Lehtinen 2008: 116–117) Tässä tutkimuksessa luokittelen salibandyjoukkueen instituutioksi, ja näin ollen kaikki osallistujat ovat tuon instituution jäseniä.

Institutionaalisen vuorovaikutuksen muoto riippuu osallistujien asemasta heidän rooliensa mukaisesti. Yleensä osallistujat ovat epätasa-arvoisessa asemassa tietotaidon ja osaamisen suhteen. Tämä korostuu eritoten asiantuntijan ja maallikon välillä. (Heritage 1996: 234–235) Tutkimuksessani vuorovaikutustilanteen asymmetria näkyy lähinnä joukkueen eri roolien välillä. Valmentaja koetaan usein urheilun kontekstissa lähtökohtaisesti asiantuntijaksi pelaajaan nähden.

Raevaaran, Ruusuvuoren ja Haakanan (2001) mukaan institutionaalinen vuorovaikutus rakentuu tietyn instituution kehyksessä. Instituutio mahdollistaa agendan vuorovaikutukselle sekä asiaankuuluvat osallistujat, heidän roolinsa ja asianmukaisen kielenkäytön. Peräkylä ja Stevanovic (2016: 39) nostavat esiin osallistumiskehikon käsitteen, joka viittaa kaikkiin vuorovaikutustilanteen erilaisiin osallistujarooleihin sekä niiden antamiseen ja ottamiseen vuorovaikutustilanteen aikana.

Erilaisia osallistujarooleja tutkaillessa tulee pitää mielessä, etteivät roolit vaihdu suoraviivaisesti. Vastaanottaja voi esimerkiksi asettua äänessä olevan osallistujan kumppaniksi täydentäen tai jatkaen lausetta, jonka tämä aloitti. Yhteiset rakenteet osoittavat puhujan ja vastaanottajan eron häilyvyyden. Vastaanottajat ovat jatkuvasti potentiaalisia seuraavia puhujia ja vuoro voi siirtyä esimerkiksi kesken kumppanin lauseen. (Hakulinen 2016: 135)

Edellä mainittu on mahdollista muuntaa vertauskuvallisesti pelin kontekstiin. Pelaajat tekevät toimintoja pelin sääntöjen ja pelimuodon ehdoilla tavoitteenaan voitto. Voitton puolestaan tarvitaan niin yksilöllisiä kuin kollektiivisiä toimintoja. Peli on uniikki

tilanne, sillä se ei koskaan toistu samalla tavalla pelaajien ja toimintojen muuttuessa pelistä toiseen. Pelin kulusta ja sen toiminnoista keskusteleminen puolestaan on toimintaa, jota kuvataan instituution näkyväksi puhumisena. Tämä tarkoittaa sitä, että institutionaalisessa vuorovaikutustilanteessa osallistuja täyttää viestimällä institutionaalisen tehtävänsä. Silti vuorovaikutus ei ole instituution vakiintuneista normeista ja säännöistä huolimatta etukäteen valmista. (Heritage 1996: 179–227) Tässä tutkimuksessa esittelen toiminnot kentällä pelitekoina.

Institutionaalista vuorovaikutusta jäsentävät siis erilaiset institutionaaliset tehtävät, sekä käsitys tavasta, jolla näitä tulisi suorittaa. Osallistujat suhteuttavat toimintaansa myös erilaisiin rooleihin, jotka perustuvat asemaan tai tilannekohtaiseen tehtävään. Institutionaalista keskustelua koordinoivat erilaiset tiedostetut ja vähemmän tiedostetut toimintaa ohjaavat mallit, sekä tehtävien perusteella eriytyneet roolit. (Raevaara, Ruusuvuori & Haakana 2001: 14)

3.4 Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamisen määrittelemisen käsitteenä ei ole ollut historian saatossa helppoa. Olemassa ei ole yhtä yhteneväistä teoriaa. Kyse on enemmänkin erilaisista malleista tai käsitteellisistä työkaluista, jotka sitten suuntaavat ilmiön tutkimista. Määritelmistä vakiintunein pohjautuu Spitzbergin ja Cupachin (1984) analyysiin. Vuorovaikutusosaaminen koostuu sen mukaan tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen vuorovaikutuksen mahdollistavista tiedoista (kognitiivinen ulottuvuus), taidoista (behavioraalinen ulottuvuus) ja asenteista (affektiivinen ulottuvuus).

Vuorovaikutusosaamisen kognitiivinen ulottuvuus pitää sisällään ne tiedot ja tiedolliset resurssit, joita vuorovaikutustilanteen osallistujalla eli viestijällä on. Greene ja McNallie (2015: 216–226) jakavat nämä resurssit seuraavalla tavalla: viestien tuottaminen ja

prosessointi, sosiaalinen koordinointi, itsesääätely, sosiaalisen todellisuuden neuvottelu sekä tavoitteeseen pyrkiminen.

Kognitiivinen ulottuvuus tarkoittaa siis kykyä vuorovaikutuksen dynamiikan ymmärtämiseen, oman osallistumisen reflektointiin ja erilaisten viestintäympäristöjen sääntöjen vertailuun ja tunnistamiseen. Tällaiset kyvyt kasvattavat osallistujan käyttäytymisrepertuaaria. Vuorovaikutusta koskevat tiedot kohdistuvat samalla niin viestinnän sisältöihin kuin tapoihin viestiä erilaisissa tilanteissa. (Morreale 2009: 447–448.)

Behavioraalinen ulottuvuus on vuorovaikutuksen näkyvin elementti. Se tarkoittaa viestintäkäyttäytymistä ja vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutustaidot ovat tavoite-orientoituneita ja tilanteisesti muodostuvia, tarkoituksenmukaisia käyttäytymisen muotoja, jotka eivät ole pelkästään opittuja, vaan myös kontrolloitavissa. (Hargie 2011).

Affektiivinen ulottuvuus viittaa viestijän motivaatioon osallistua vuorovaikutukseen tavalla, jolla osaa. Lisäksi se sisältää tunteiden vaikutukset vuorovaikutusosaamiseen. Affektiivinen ulottuvuus voi kuitenkin muokkautua ja kehittyä. Esimerkiksi muiden osallistujien käyttäytyminen ja heiltä saatava palaute vaikuttaa siihen. (Sawyer & Richmond 2015: 203–206).

3.4.1 Vuorovaikutusosaaminen ryhmissä

Tässä tutkimuksessa on yksilökohtaisen näkökulman lisäksi tärkeää huomioida ryhmäviestinnän näkökulma. Gouran (2003: 836–860) esittelee sen suhteen kolme osaamisaluetta. Nämä ovat tehtävään, suhteeseen ja prosessiin liittyvät taidot. Tehtävataidot koskevat erityisesti päätöksenteossa tarvittavia vuorovaikutustaitoja, kuten ongelmien tunnistaminen ja rajaaminen, argumentointitaidot, päätelmien tekeminen ja ideoiden luominen. Lisäksi näiden neljän edellä mainitun taidon

muokkaaminen tavoitteelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi vuorovaikutuskäyttäytymiseksi kuuluu tehtävään liittyviin taitoihin. Suhdetaitoihin sisällytetään johtaminen, hyvän ilmapiirin luominen ja konfliktinhallinta. Prosessitaidot taas ovat suunnittelu ja toteutus. Ne koskevat ryhmään kuuluvien jäsenten tehtävän käytännön suorittamista.

Spitzberg (2003: 96) arvioi vuorovaikutusosaamista kahden kriteerin näkökulmasta. Nuo kriteerit ovat tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus. Vuorovaikutusosaaminen määritetään siitä, millä tavoin osapuolet tulkitsevat omaa ja toisten osallistujien käyttäytymisen tehokkuutta tai tuloksellisuutta, sekä siitä, miten tarkoituksenmukaista ja sopivaa käyttäytyminen heidän tulkintansa mukaan on. Tehokkuuden kriteeri on syntynyt siitä, että vuorovaikutuksen ajatellaan lähtökohtaisesti olevan funktionaalista toimintaa, vaikka viestinnän tavoitteet tai tulosodotukset eivät olisikaan tietoisia. Vuorovaikutuksen tulokset mitataan informatiivisten ja vaikuttamistavoitteiden lisäksi myös tuen tai empatian saamisen tai antamisen, vuorovaikutussuhteen luomisen, sen ylläpitämisen tai syventämisen, konfliktin hallinnan tai esimerkiksi yhdessä viihtymisen mukaan. (Valkonen 2003: 145–152)

Keyton (2006: 108) määrittelee kolme erilaista osaamisaluetta koskien nimenomaan ryhmävuorovaikutusta. Taitava viestijä ymmärtää ryhmän tilanteen ja dynamiikan. Se tarkoittaa, että hän osaa jälkikäteen jäsenellä ja analysoida omaa ja ryhmän muiden jäsenten käyttäytymistä eri tilanteissa. Sen lisäksi taitava viestijä ymmärtää toisten tunteita. Hän tulkitsee menestyksekkäästi vihjeitä ryhmän vuorovaikutuksesta ja muokkaa henkilökohtaista käyttäytymistään noiden vihjeiden mukaisesti. Kolmas osaamisalue puolestaan keskittyy verbaalisiin ja nonverbaalisiin taitoihin, joiden avulla vuorovaikutustilannetta on mahdollista viedä eteenpäin tehokkaalla tavalla.

Vuorovaikutustilanteiden tutkimista helpottaa näiden vuorovaikutustaitojen huomiointi. Useiden tutkijoiden mukaan vuorovaikutuksen kautta ylläpidetään ryhmän jäsenten välistä riippuvuutta, eikä ilman sitä olisi helppoa luoda ryhmälle identiteettiä

tai edistää ryhmän toimintaa. (Keyton 2006: 23) Oletettavaa siis on, että yhteisöllisyyden rakentumiseksi vuorovaikutustilanteiden osallistujilla on laajaa vuorovaikutusosaamista niin yksilön kuin kollektiivinkin näkökulmasta.

3.4.2 Vuorovaikutusosaaminen joukkueurheilussa

Avaan lopuksi vielä vuorovaikutusosaamista joukkueurheilun kontekstissa ja joukkueen keskinäisissä vuorovaikutustilanteissa. Yleisesti urheilujoukkueissa on tietynlainen sisäänrakennettu hierarkia. Valmentajat ovat hierarkiassa korkeimmalla, ja heidän ja pelaajiston välissä toimii kapteenisto tai muilla tavoin johtavat pelaajat.

Ylipäätään johtamisen osalta Isotalus ja Rajalahti (2017: 29–30) tuovat esille viisi tärkeää osaamisaluetta johtajalle vuorovaikutuksen suhteen. Viestiosaaminen tarkoittaa sitä, että johtajalla on kyky tehdä viestintävalintoja, joita toiset voivat ymmärtää, sekä seurata toisten tekemiä valintoja. Tulkintaosaamiseen kuuluu kyky tulkita vuorovaikutuksen ympäröiviä olosuhteita ja itse vuorovaikutustilannetta. Rooliosaaminen puolestaan tarkoittaa kykyä omaksua sosiaalisia rooleja ja tarkoituksenmukaista käytöstä näissä rooleissa. Minäosaaminen pitää sisällään kyvyn valita ja tuoda esiin haluamansa kuva itsestä. Tavoiteosaaminen sen sijaan on kyky asettaa tavoitteita, ennakoida oletettuja seuraamuksia ja valita erilaisia toimintatapoja. Nämä pätevät myös urheilun kontekstiin, sillä monissa valmentajille suunnatuissa oppaissa erilaiset vuorovaikutustaidot nähdään hyvin perustavina.

Joukkueurheilussa valmentaja nähdään kuitenkin liiketoiminnan johtajaa vankemmin osana ryhmää. Ryhmä nähdään esimerkiksi ihmisjoukkona, jolla on jaettu käsitys yhteisistä tavoitteista, historiasta, kiinnostuksen kohteista, ominaispiirteistä tai aktiviteeteista. (Giles, Reid & Harwood 2010: 2) Tämä määritelmä vastaa tutkimukseni käsitykseen urheilujoukkueesta, enkä tässä tutkimuksessa keskity erityisesti valmentajan ja pelaajien vuorovaikutustaitojen eroavaisuuksiin.

Lisäksi urheilujoukkueille on yleisesti erittäin ominaista voitontavoittelu, ja jäseniä yhdistää kohtalo joko voittaa tai häviää otteluita yhdessä. (Carron, Hausenblas & Eys 2011: 13) Jalkapallon kontekstissa urheiluorganisaatioiden sisäinen viestintä on ratkaisevaa menestyksen ja yhteisen tavoitteen saavuttamisen suhteen. (Sahan, Ulukan, Temel, Ulukan & Sahin 2012: 1433) On kiinnostavaa selvittää, miten tällaisessa kilpailullisessa ympäristössä vuorovaikutuksella pystytään tuottamaan yhteisöllisyyttä.

Urheilijat mieltävät Koh-Tanin (2011: 219) tutkimuksen mukaan, ettei heitä kuunnella riittävästi. Heidän mielipidettään ei kysytä joukkueen toimintaan liittyen, vaan viestintä koetaan yksisuuntaisena. Tällainen viestintä koetaan tehottomaksi. Sen toivottaisiin olevan enemmän dynaamista, molemminpuolista vuorovaikutusta seuran ja sen jäsenten välillä. Yhdessä sovittuja yhteisiä käytänteitä pidetään siis tärkeinä, ja tällainen vastavuoroisuus on myös tärkeässä roolissa yhteisöllisyyden rakentumisen kohdalla.

4 YHTEISÖLLISYYDEN RAKENTUMISTAVAT HARJOITUSVIESTINNÄSSÄ

Tässä luvussa analysoin keräämääni videoaineistoa. Ennen analyysin tekemistä litteroin aineiston kokonaisuudessaan. Vasta kokonaiskuvan saatua siirryin seuraavaan työvaiheeseen, eli etsimään systemaattisesti tärkeimpiä ja eniten toistuneita vuorovaikutuksen tapoja, joilla yhteisöllisyys rakentuu.

Analysointivaiheessa esille nousivat etenkin joukkuekohtainen erikoiskieli, pelitekoja koskevan vuorovaikutuksen kautta rakentunut yhteinen mentaalinen maailma, suuntautumisen kautta syntynyt uppoutuneisuuden ja tavoitteellisuuden tila, sekä erilaisten roolien toiminta vuorovaikutuksessa instituution eli joukkueen sisällä. Esimerkiksi ensimmäisen alaluvun joukkuekohtainen erikoiskieli ei noussut määrällisesti aineistosta esille, mutta se oli tärkeä löydös yhteisöllisuuden rakentumisen kannalta. Johdin näistä löydöksistä myös analyysilukuni alaotsikot.

Arvotin nämä havainnot tärkeimmiksi, koska niitä kaikkia yhdisti yhteisen ymmärryksen tai todellisuuden luominen eri tavoin. Kaikki löydökset liittyivät vuorovaikutukseen sosiaalisena ja kontekstisidonnaisena toimintana ja loivat perustan juuri tätä ryhmää koskevan yhteisen ymmärryksen sekä yhteisöllisyyden rakentumisen tavoille.

Analyysi perustuu aineistosta esiin nostamilleni esimerkeille sekä omalle tulkinnalleni niistä. Esimerkkejä on kaikkiaan kolmetoista kappaletta. Esimerkit ovat suoria sitaatteja tilanteista, eikä niitä ole muokattu mitenkään. Piste sulkeiden välillä ”(.)” tarkoittaa yksittäisen vuorovaikutustilanteen sitaatin aikana tai puheenvuorojen välissä olevaa merkittävää taukoa. Määrittelin tauon sen mukaisesti, että puhujan puheen prosodia keskeytyy hetkellisesti tai seuraava puhuja miettii hetken ennen vastaamistaan, eikä vuorovaikutustilanne jatku sanallisesti välittömästi.

Kahden sulkuviivan ”(( ))” välissä sanallisten viestien perässä on informaatiota siitä, mitä tapahtuu viestin aikana. Mikäli sulkuviivat ovat erillisellä rivillä, tarkoittaa se sitaattien välillä tapahtuvaa toimintaa. Mikäli ne puolestaan ovat ennen sitaattia, tarkoittaa se sitaatin aikana tapahtuvaa toimintaa esimerkiksi puhujan tai muiden osallistujien toimesta. Sitaatin sisällä ne tarkoittavat osallistujien hetkellistä toimintaa sitaatin aikana. Nostan esille vain tilanteille tärkeimpiä toimintoja, joita avaan leipätekstissä tarkemmin.

Toistaessani sitaatteja tekstissä olen asettanut ne lainausmerkkien ” ” sisälle. Kun joukkuekohtaiset käsitteen mainitaan ensimmäistä kertaa, niitä on korostettu tekstissä kursivoinnilla. Olen jättänyt esimerkeistä pois taustahälyn aiheuttamia ääniä tai esimerkiksi viereisistä vuorovaikutustilanteista kuuluneita sitaatteja, jotka eivät ole relevantteja analysoitavalle tilanteelle.

Joukkueen jäsenten anonymiteetin suojaamiseksi käytän pelaajista merkintöjä SPV-pelaaja ja numero, sekä Haptee-pelaaja ja numero, jotka lyhennän esimerkiksi muotoon SP-1 ja HP-1. Samalla tavalla valmentajat on nimetty esimerkiksi SV-1 ja HV-1 Olen asettanut jokaiselle pelaajalle ja valmentajalle omat merkintätavat, joten esimerkiksi HP-3 on aina sama pelaaja, eikä kyseisen esimerkin kolmas pelaaja esimerkissä. Käytän vuorovaikutustilanteita havainnollistaakseni jokaisessa alaluvussa yhtä kuva-kaappausta videoaineistosta eli yhteensä neljää kuvaa.

4.1 Joukkuekohtainen erikoiskieli

Yhtenä tapana yhteisöllisyyden rakentumiselle nousi joukkuekohtainen erikoiskieli. Kyseessä on siis juuri kyseiselle osallistujaryhmälle ominainen käsitteistö ja yhteinen ymmärrys siitä. Avaan erikoiskieltä esimerkkien kautta, ja käyn läpi, mitkä asiat vuorovaikutuksessa johtivat syntyneeseen tulkintaani.

Käsittelen esimerkeissäni kummankin joukkueen kohdalla pääasiallisesti yhtä käsitettä. SPV:n harjoituksista poimimissani esimerkeissä valmentaja puhuu harjoitteesta nimeltä *möyhy*.

- (1) SV-1: Ja hei, möyhy on tänään möyhyä eikä mitään kikkailua ((pelaajat etsivät parin itselleen ja valmistautuvat harjoitteeseen))

Möyhyllä kuvataan harjoitetta kaksinkamppailutilanteesta, jossa peliväline, eli toisin sanoen pallo, pyritään riistämään pallolliselta pelaajalta, joka pyrkii pitämään sitä hallussaan häirinnän alaisena. Möyhy ei ole vakiintunut salibandyn lajitermi, vaan selvästi SPV:n joukkueen yhteisesti kehittämä ja kielellisesti todeksi tuottama käsite. Tämä näkyy lyhyessä esimerkissä seuraavalla tavalla.

Valmentajan ohjeistuksen aikana pelaajat eivät käännä katsettaan valmentajaan ottaakseen kontaktia sen vastaanottamiselle. Valmentajan nopean ohjeistavan virkkeen jälkeen pelaajat siirtyvät automaattisesti pareittain valmiiksi toteuttamaan harjoitetta. Harjoituksen suorittamisen suhteen ei siis ole nähtävissä minkäänlaista epäselvyyttä. Kaiken tämän perusteella voi tulkita, että möyhy on harjoitteena niin tuttu, ettei se herätä kyseenalaistavia reaktioita vuorovaikutustilanteen osallistujissa. Ennen kaikkea se ei vaadi heitä esittämään tarkentavia kysymyksiä, ei edes ottamaan kontaktia viestin lähettäjään ymmärtääkseen sen sanoman.

Harjoite ei ole tuttu ainoastaan teorian tasolla, vaan myös käytännössä, sillä pelaajat järjestäytyvät nopein liikkein kohti lähintä pelaajaa muodostaen parit. He suuntaavat rintamasuuntansa ja eleensä pariaan kohti ja kyyristyvät peliasentoon valmiina aloittamaan. Näin ollen voi todeta, että harjoite tunnetaan erinomaisesti käytännön tasolla.

Myöhemmässä esimerkissä samoista harjoituksista käsitteeseen palataan vielä uudestaan. Tilanteessa valmentaja ohjeistaa koko joukkuetta, eli kyseessä on koko ryhmää koskeva vuorovaikutustilanne. Valmentaja on esimerkissä joukkueen edessä.

Osa pelaajista istuu penkillä, osa seisoo tai nojaa laitaan jalka laidan päällä. Osa seisoo kentän puolella.

- (2) ((osa pelaajista katsoo valmentajaan, osa lattiaan)) SV-1: Okei äijät. (.) Mennään pienpeli ja nyt taas se isku kuntoon. Tos ku alkumöyhyä tehään, nii osa tekee sen sillai, et pelkkää palloa siinä (.) tota niin (.) mullon se ajatus vaan siinä, et se pitäs ottaa myös sillai, et sä opit siinä iskeen sen niin kahvalle et toinen ei pääse kääntyyn. (.) Sitä pitäs siinä samalla aina aatella. Nyt ku mennään tohon pienpeliin, niin sit siellä ei oo tilaa eikä aikaa.
 SP-7: Kom igen grabbar ((ottaa pallon ja siirtyy kentän suuntaan))
 (.) ((pelaajat nousevat penkistä ja siirtyvät kentän puolelle))
 SP-5: Kom igen killar
 SP-8: Nice guys

Möyhystä puhutaan nyt osana peliä ja esille tuodaan myös termit *isku* ja *kahva*, jotka voi valmentajan ohjeistuksen perusteella todeta möyhyn alakäsitteiksi. Isku ja kahva ovat osa pallon ”möyhimistä” pois vastustajalta. Valmentaja elehtii esimerkissä jatkuvasti käsillään tukeakseen sanallista viestintäänsä. Kädet elehtivät tapaa, jolla pallo tulisi möyhy-harjoitteessa riistää vastustajalta. Valmentajan eleet tuntuvat tukevan nimenomaan isku- ja kahva -käsitteiden tarkoitusta. Iskulla oletettavasti tarkoitetaan oikeaa hetkeä, jolloin pelaaja iskee itsensä fyysiseen kontaktiin vastustajan kanssa. Kahva puolestaan kuvaa tapaa, jolla palloa yritetään sitä suojaavan pelaajan selän takaa kaapia tai ”kahvata” pois. Tarkasti sanallista viestiä tulkiten paras tapa olisi iskeä jo siinä vaiheessa, kun vastustaja ei ole ehtinyt kääntää selkäänsä ja palloa voisi kahvata pois tämän etupuolelta.

SV-1:n katse siirtyy pelaajasta toiseen hakien katsekontaktia tulkitakseen asiansa ymmärretyksi. Rauhallisesta olemuksestaan päätellen hän oletettavasti myös tulkitsee pelaajien keskittyvän riittävästi, eikä hänen tarvitse esimerkiksi korottaa ääntään tai pyytää ketään erikseen kohdistamaan huomiotaan häneen.

Pelaajien näkökulmasta tilannetta analysoiden katseet tai eleet eivät ole tässäkään videoleikkeessä kysyviä tai kyseenalaistavia. Muutama tilanteen osallistujista luo

hetkellisesti katseen valmentajaan mahdollisesti osoittaakseen keskittymistä tilanteeseen tai pyrkiäkseen ymmärtämään ohjeistusta mahdollisimman tarkasti. Suurin osa pelaajista ei kuitenkaan ole juuri lainkaan paikallaan, vaan ottaa muutamia askeleita seisomallaan alueella. Osa leikittelee pallon kanssa valmentajan puhuessa.

Valmentajan ohjeistuksen päätyttyä SP-7 sanoo hyvin nopeasti vastaukseksi ”Kom igen grabbar.” Puhe voidaan tulkita nopeaksi kiittaukseksi siitä, että asia on ymmärretty etenkin, kun se tulee pelaajalta, joka ei luo kertaakaan ohjeistuksen aikana katsettaan valmentajaan. Tästä SP-5 ja SP-8 jatkavat humoristiseen sävyyn. Heti ohjeistuksen päätyttyä ryhmä nousee ylös penkistä ja kaikki alkavat siirtyä kentän puolelle. Nopea kehollinen reagointi voi tarkoittaa myös ilmausta siitä, että käsitelty asia on pelaajille selvä. Joka tapauksessa mitään aikeita tarkentavista kysymyksistä tai edes kyseenalaistavista katseista ei ole.

Molempien esimerkkien (1) ja (2) reaktioista voi päätellä, ettei kyseessä siis ole osallistujille uusi asia. Vuorovaikutuksen luonteesta ja kaikista vuorovaikutuksen tavoista katseineen ja eleineen voi tulkita, että kyseessä on vakiintunut termi joukkueen sanastossa, jonka ymmärtämiseksi täytyy olla tietoinen ryhmälle ominaisesta tavasta viestiä toisilleen.

Hapteen harjoituksista kuvatussa esimerkissä (3) esille nousee niin ikään lajitermistöstä poikkeava käsite, *nouto*. Harjoituksen alussa valmentaja käy läpi päivän ohjelman, jossa kyseinen käsite nousee esille yhtenä illan harjoitteista. Kuten kuva 1 näyttää, tilanteessa valmentaja seisoo kentän laidalla, pelaajat sen sijaan kentän puolella asetelmassa joka on jotain rivin ja puoliympyrän väliltä.

- (3) ((osa pelaajista katsoo valmentajaa, käsittelee palloa)) HV-1: Sieltä viivalle, ruvetaan hommiin. (.) Tota (.) tänään ohjelmassa (.) alotetaan pienpelillä, pienpelilämmöt tehään silleen, et toinen on veskaripeli, toinen on tuolipeli tai pikkumaalipeli. Katotaan löytyyks niitä. Sit tulee nopeusosuus, sen jälkeen nouto. (.) ((nostaa katseen

hetkellisesti ja laskee sen taas)) Sit tehään maalintekoharjoitus ja sitte (.) otetaan sähinää pienpelin muodossa (.) kunkkuväännöt.

((naurahduksia taustalta)) HP-1: Nouto?

HV-1: Eli tota (.) tehäs sillee, että (.) ottakaa luku neljään sieltä.

((osoittaa tussilla pelaajia oikealla puolella))

HP-1: Hei, ootapa (.) eiköhän nuoret mee pelaamaan niihin tuoleihin eikö niin? ((kääntää katseen valmentajaan))

HV-1: Ei ku vaihetaan (.) puolet ja puolet. (.) Puolet ja puolet. (.) Ottakaa luku neljään. Tehään siitä ryhmät. ((osoittaa pelaajia oikealla puolellaan)) (.) ((pelaajat luettelevat vuorotellen lukuja yhdestä neljään))

HV-1: Hyvä, Jalo osallistuu pienpeliin, oot neljä. ((osoittaa pelaajaa)) (.) Ykköset ja kakkoset vastakkain maalipeli, kolmoset, neloset tuolla ja sit vaihetaan päikseen. ((kääntää selän pelaajille ja kentälle))

HP-6: Kolmosilla ei oo liivejä.

HP-10: Ottaako parilliset liivit? (.) Hei parilliset ottaa liivit. ((kääntyy kentän suuntaan))

Kuva 1. Happeen valmentaja esittelee nouto-harjoitteen (Kuvakaappaus aineistosta)

HV-1:n ohjeistuksessa on tauko nouto-sanän jälkeen. Hän myös painottaa ääntään kyseisen sanan kohdalla selvästi korostaakseen sitä. Sanan rytmisen painotuksen lisäksi valmentaja madaltaa ääntään sen kohdalla. Lisäksi hän nostaa katseensa pelaajiin vielä korostaakseen asiaa.

Verrattuna SPV:n esimerkkeihin (1) ja (2) Hapteen pelaajien reaktiot ovat erilaisia, mutta silti heidän eleistään voi ymmärtää käsitteen olevan tuttu. Saman tien nouto-sanana jälkeen yksi osallistujista nostaa kulmakarvojaan, huokaisee ja pyörähtää paikallaan nopeasti ympäri. Joukosta kuuluu myös naurahduksia ja osa alkaa hymyillä ja kääntää katseensa valmentajaan. Reaktiot eivät pelkästään kerro siitä, että käsite on tuttu. Eleiden perusteella voi päätellä, että pelaajilla on kyseisestä harjoitteesta jokin mielipide.

Yksi pelaajista toistaa kuitenkin ohjeistuksen jälkeen kysyvästi ”nouto” ja katsoo kohti valmentajaa samalla venytellen. Tämä herättää kysymyksen, eikö käsite olekaan kaikille tuttu. Huomio osoittautuu kuitenkin vääräksi harjoituksen myöhemmässä vaiheessa ennen itse nouto-harjoitteen alkamista, kun sama pelaaja on äänessä välittömästi valmentajan ohjeistuksen jälkeen.

Esimerkin (4) tilanne on samankaltainen kuin esimerkissä (3), mutta tällä kertaa kyseessä on enää nopea ohjeistus pelaajille ja muistutus siitä, mikä harjoite on vuorossa seuraavaksi. Edelleen kyseessä on kuitenkin koko ryhmää koskeva vuorovaikutustilanne, jossa HV-1 siirtää pelaajille tietoa. Valmentaja seisoo jälleen kentän laidalla, pelaajat siirtyvät kävellen häntä kohti kentän puolella edellisen harjoitteen jäljiltä.

- (4) HV-1: Tuokaa keilat pois. (.) ((kääntyy tarkistamaan taktiikkataulustaan))
 Seuraavana vuorossa nouto. ((kääntyy takaisin kentälle ja pelaajiin päin))
 HP-1: Mitä hyökkääjät tekee sillä aikaa? ((katsoo valmentajaa))
 ((liikkuu kentän puolella pelaajien keskellä)) HV-1: Kaikki noutaa. Tero ottaa toisen pään, tänne jää seitsemän mulle. ((osoittaa mailalla)) (.) Jalo, Tanderi noudosta outissa. Muut osallistuu. Viis paikkaa, yks noutaa, yks huilaa, kaks erää, eli kaks kiekkaa. Asennejuttuja, yksitykkösiä. Halutaan olla kovia.

Kysymyksen ”mitä hyökkääjät tekevät sillä aikaa” esittää sama pelaaja, joka esitti kysymyksen aiemmassa esimerkissä (3). Tässä leikkeessä molempien kysymysten merkitys aukeaa. Kysymys esitetään nopeasti, ja valmentajan vastattua kyseinen pelaaja hymyilee leveästi. Eleistä molemmissa esimerkeissä (3) ja (4) voi todeta harjoitteen

olevan kenties epämiellyttävä. Tämän voi päätellä siitä, että kysyjä itse on pelipaikaltaan hyökkääjä, joka yrittää näin välttyä harjoitteeseen osallistumiselta. Tämän perusteella esimerkin (3) kysymyksen sävy osoittautuu kysyvän sijaan epäuskoiseksi.

Itse harjoite osoittautuu kovatempoiseksi yksi-vastaan-yksi -harjoitteeksi, jossa palloton pelaaja noutaa järjestyksessä eri puolilta kenttää pallollisia pelaajia, ja noutajan pyrkimys on estää pallollista tekemästä maalia. Pelaaja pelaa viisi yksi-vastaan-yksi -tilannetta peräkkäin, mikä tarkoittaa, että harjoituksen fyysinen rasitus on erityisen kova. Tämä puolestaan selittää pelaajien eleet ja reaktiot jo siinä vaiheessa, kun nouto mainitaan ensimmäisen kerran. Oletettavasti kollektiivinen mielipide harjoituksesta on, ettei se ole mieluinen.

Tässä alaluvussa esittelemieni esimerkkien (1), (2), (3), ja (4) perusteella kyseessä ovat selvästi joukkueen kesken yhteisesti ymmärretyt käsitteet, jotka ovat spesifejä juuri näille nimenomaisille ryhmille. Sekä SPV:n möyhy-käsitteessä että Happeen nouto-käsitteessä kyse ei ole vain lajille ominaisesta erikoiskielestä, vaan joukkuekohtaisesta käsitteestä. Mikäli ei kuulu SPV:n ryhmään, on mahdotonta ymmärtää mitä tehdään, kun puhutaan harjoitteesta nimeltä möyhy. Vastaavasti on mahdotonta ymmärtää mitä nouto tarkoittaa salibandyharjoitteena, ellei ole osa Happeen joukkuetta. Kyse voi toki olla seurakohtaisestakin termistä, mutta sitä on mahdotonta näiden leikkeiden perusteella todistaa.

Aiemmin esittelemääni teoriaan yhteisöllisyydestä pohjaten erikoiskielet ovat esimerkiksi urheilulajeille ominaisia ja luontaisia, mutta näissä termeissä ei ole kyse vain lajispesifeistä termeistä, vaan selvästi joukkueen yhdessä luomista käsitteistä, jotka todentuvat kentällä. Yhteisenä käsitteenä nämä luovat juuri näille ryhmille tyypillistä todellisuutta ja yhteistä ymmärrystä käsitteistä, jotka vain näiden ryhmien osallistujat ymmärtävät. Tällainen vahva erikoiskieli rakentaa yhteistä todellisuutta ja tapaa viestiä

juuri näiden ryhmien kesken. Luokittelenkin tämän yhteisöllisyyttä tuottavaksi vuorovaikutukseksi.

4.2 Yhteinen mentaalinen maailma

Yhteinen ymmärrys liittyy vahvasti kaikkiin analyysini poimintoihin. Yksi tärkeimmistä huomioista on pelaajien vahva yhteinen mentaalinen maailma. (ks. luku 3.1) Tämän mentaalisen maailman keskiössä ovat analyysini mukaan tässä tutkielmassa peliteot ja niiden vahva tilannesidonnaisuus. Niistä keskustellakseen osallistujilla on oltava vahva yhteinen ymmärrys tästä nimenomaisesta mentaalista maailmasta.

Tässä alaluvussa avaan esimerkkien kautta sitä, miten vahva pelaajien yhteinen ymmärrys kentällä tapahtuvista peliteoista on ja miten se näyttäytyy osallistujien vuorovaikutuksessa. Osallistujille yhteinen materiaallinen maailma salibandyjoukkueen kontekstissa on lajille ominainen kenttä kaikkine varusteineen ja muine objekteineen, kuten kaukalo, maalit ja niin edelleen. Nämä luovat osallistujille samanlinjaiset toimintamahdollisuudet.

Esimerkissä (5) tulevat esille joukkueurheilulle ominainen kompleksisuus ja kollektiivinen toiminta. Kollektiivisessa toiminnassa kentällä ja siitä käytävässä vuorovaikutuksessa tulee ymmärtää muiden kanssapelaajien pelitekoja. Vuorovaikutus liittyykin yhteisesti oletettuun mentaaliseen maailmaan. Esimerkissä on kyse viisikon vuorovaikutustilanteesta. Yksi pelaajista (SP-4) seisoo muita pelaajia kohti ja muut neljä istuvat penkillä.

- (5) SP-3: Toshan nyt me päästään heti pois, nythän me päästään heti pois
 ((katsoo SP-4:aa))
 (.)
 ((katsoo SP-2:a ja elehtii mailalla ja käsillään)) SP-1: Jos sä laitat Sieppi maalin eteen niin joo, tiedän että pääset ite vetään, mut mä kierrän sinne takatolpalle
 SP-2: Joo
 SP-4: Käpsy ((katsoo SP-5:a))

SP-5: Joo

SP-4: Mitkä sun liikkeet on tos käännös?

((katsoo kentälle, kääntää katseensa hetkellisesti SP-4:aa kohti)) SP-5:

Mä oon, mä poljen painolli-, painollista laitaa, mä oon siinä

niinku, yleensä sen pakin, etäisyys siihen pakkiin sen verran, et jos pistää vaan maita pitki lujaa niin se tulee kyllä perille

((katsoo kentällä, elehtii mailallaan)) SP-4: Mä mietin että teiksä, kato

jos mä, jos tuolla on pallo niin mä niinku lähen tätä, painotonta ((katsoo SP-5:a))

SP-5: Joo

SP-4: Niin tyhjääksä sen tohon keskelle vai meeksä suoraan pystyyn

((osoittaa kädellään suuntaa))

SP-5: Mä tyhjään keskeltä laitaa ((elehtii käsillään))

SP-4: Joo. Jos mä saan pallon niin tuuksä niinku sit tuolta tonne ((elehtii käsillään))

SP-5: Joo mä tuun niinku tuolta laitaa ((elehtii käsillään))

Peliä koskevaa viestintää käydään yhdessä kentällä olleiden pelaajien kesken. Vuorovaikutustilanne kohdistuu erilaisiin ratkaisumalleihin kentällä ja etenkin SP-4:n ja SP-5:n väliseen keskusteluun heidän peliteoistaan kentällä, sekä niiden vaikutuksista toisiinsa.

Esimerkin (5) alussa SP-3 herättää keskustelua ja hakee kontaktia katseella muihin pelaajiin. Se ei vielä aiheuta reaktioita muissa vuorovaikutustilanteen osallistujissa. Tämän jälkeen SP-1 puolestaan kohdistaa katseensa SP-2:n suuntaan, kuten kuva 2 kertoo. Hän kertoo SP-2:lle miten aikoo toimia elehtien samalla kädellään liikkeidensä suuntaa. SP-2 vastaa katseella ja kommentoi nopeasti sanallisesti ymmärtävänsä mitä SP-1 tarkoittaa. Tämä on ensimmäinen pelitekojen yhteisymmärrystä kuvaava asia tässä vuorovaikutustilanteessa.

Tämän jälkeen SP-4 aloittaa tämän esimerkin osalta tilannetta vielä selkeämmin kuvaavan keskustelun SP-5:n kanssa. Keskustelu osoittaa, että sovitut toimintamallit kentällä rakentuvat vuorovaikutuksessa omien joukkuekavereiden kesken. SP-4 selvittää SP-5:n liikkeet pelin tietyssä vaiheessa - ”käännössä” - voidakseen sovittaa omat ratkaisunsa kentällä hänen pelitekoihinsa.

Keskustelussa käydään läpi, mitä toinen tekee kentällä ja miten se vaikuttaa toisen tekemiseen. ”Jos tuolla on pallo niin mä niinku lähen tätä painotonta” kertoo SP-4:n huomiosta kentällä tapahtuneesta toiminnasta ja hänen peliteostaan suhteessa siihen. Hän jatkaa kysymyksellä ”tyhjääksi sen tohon keskelle vai meeksi suoraan pystyyn?” Tähän SP-5 vastaa tyhjävänsä keskeltä laitaa ja keskustelu jatkuu muihin mahdollisiin skenaarioihin. Pelitekoihin vaikuttaa keskustelun perusteella sekä se, missä peliväline eli pallo milläkin hetkellä on että se, mitä joukkuekaveri kentällä tekee.

Kuva 2. SPV:n yksi viisikoista keskustelee peliteoista (Kuvakaappaus aineistosta)

SP-4 ja SP-5 luovat toisiinsa tilanteen aikana katsekontaktin ja osoittavat tällä huomioivansa toisensa, vaikka pääasiassa katse suuntautuukin kentälle. S-P4 käyttää tarkoittamansa pelitilanteen havainnollistamisen helpottamiseksi apuna mailaansa. Hän osoittaa pelivälineen paikkaa kentällä mailallaan tukeakseen kommenttiaan siitä, missä pallo on. Sen jälkeen hän heilauttaa mailaansa osoittaakseen mitä tarkoittaa mainitsemallaan termillä ”painoton.” Samaan aikaan hän luo uudestaan katseen keskustelukumppaniinsa. Seuraavassa kysymyksessä ”tyhjämisestä” hän havainnollistaa kysymystään käden liikkeellä.

Kolmen viimeisen sitaatin aikana pelaajat nousevat ylös valmiina siirtymään kentälle. Keskustelu jatkuu vielä, ja SP-4 ja SP-5 tukevat sanallisia viestejään vahvojen käsieleiden tukemana. Eleet tulkitsevat viesteissä tarkoitettujen liikkeiden suuntaa antaen näin konkretiaa kielellisille ilmauksille, kuten ”tuolta” ja ”tonne.”

Seuraavissa esimerkeissä otetaan huomioon myös vastustajan toimet kentällä ja niiden vaikutukset omiin pelitekoihin. Esimerkissä (6) mainitaan myös tulevan viikonlopun vastustaja ”Inkkarit”, jolla viitataan Westend Indiansin joukkueeseen. Kyse on kahden pelaajan keskustelusta. Molemmat istuvat penkillä.

- (6) SP-6: ((koputtaa olalle ja kuiskaa))
 ((nyökkäilee)) SP-7: Joo joo mä en tiä mitä mä äskenki häröilin
 ((katsoo SP-7:aa)) SP-6: Kato ku se, se ampasee sielt saman tien niin
 ((lyö kädet yhteen))
 SP-7: Joo just näin, just näin
 ((elehtii mailalla ja käsillä)) SP-6: Samahan se on pelata se niin, esim.
 Inkkareillahan se tulee se pakki niin, et se vasen pakkihan tööttää tohon
 ((katsoo vuorotellen kentälle ja SP-6:a kohti)) SP-7: Mm-hm, ja mä saan
 siihen sen lavan aika hyvin vapaaks tommosis tilanteis just niin mä
 pääsen koittaaan
 ((elehtii käsillä)) SP-6: Ja just välillä vaan juokset sinne taakse ja me
 laitetaan se sinne
 SP-7: MM, just näin ((katsoo kentälle))

Esimerkki (6) alkaa SP-6:n koputtaessa SP-7:aa olalle. Tällä hän saa SP-7:n huomion. Ensimmäinen kommentti puhutaan niin hiljaisella äänellä, että se ei kameralle kuulu. Käsillä tehtävät eleet kuitenkin osoittavat, että kyse on jonkinlaisesta ohjeistuksesta. SP-6 osoittaa kentälle ja SP-7 nyökkää useasti. SP-7 vastaa nopeasti ymmärtävänsä mitä SP-6 tarkoittaa ja toteaa, ettei tiedä mitä aiemmassa tilanteessa ”häröili.”

Se, miten leike jatkuu tästä, kertoo vahvasta yhteisestä ymmärryksestä pelin osalta. SP-6:n ei tarvitse käyttää edes sanoja, vaan pelkkä käsien yhteen lyöminen kielellisen ”ku se ampasee sieltä niin” -ilmauksen perään saa SP-7:n vastaamaan nopeasti myöntävästi ja osoittamaan ymmärtäneensä joukkuekaverinsa sanoman. Seuraavan

kommenttinsa aikana SP-6 nojautuu jälleen lähemmäs SP-7:aa ja käyttää mailaa apunaan osoittaakseen esimerkiksi paikkaa, johon ”vasen pakki tööttää.” SP-7:n katse seuraa pienen hetken SP-6:n mailalla tekemiä eleitä kuin hahmottaakseen, mitä tämä tarkoittaa.

Seuraavan kommenttinsa aikana SP-7 pyyhkii hikeä otsaltaan, mutta katsekontakti palautuu keskustelukumppaniin tämän jälkeen. SP-6 elehtii nyt käsillään enemmän omaa viestiään tukeakseen. SP-7 puolestaan havainnollistaa katseellaan tilannetta, josta hän puhuu. Lisäksi kontakti osallistujien välillä on katseiden kohtaamisen ja nyökkäysten muodossa tiivis. Myös selkeä nojautuminen toista kohti ja kasvojen tuominen lähemmäs toisen kasvoja on osoitus väkevästä kontaktin luomisesta, sekä oletettavasti halusta saada viesti ymmärretyksi.

Esimerkki (7) on Hapteen harjoituksista, joissa kolme pelaajaa käy keskustelun tietystä yksittäisestä tilanteesta kentällä. HP-1 osallistuu keskusteluun vain yhdellä kommentilla. Tilanne alkaa, kun pelissä on vaihto kesken, eli pelaajat ovat siirtymässä penkille lepäämään, kun toinen ryhmä siirtyi kentälle pelaamaan. HP-4 istuu tilanteen alkaessa jo penkillä. Muut pelaajat hölkkäävät paikalle ja istuvat HP-4:n viereen keskustelun jatkuessa.

- (7) HP-4: Se oli vähän paska passi ((katsoo muita))
 (.)
 HP-1: Hyvä oli
 (.)
 HP-4: Koitin kääntää
 (.)
 HP-3: Ei se kyllä ihan lavoille tullu
 HP-4: Mitä?
 ((elehtii mailallaan ja kropallaan)) HP-3: Ei se ihan lavoille, äijä joutu takoon tälleen
 ((osoittaa kentälle kädellään)) HP-4: Niin, tai siis, ois pitänyt toisella tavalla niinku yrittää, meni niin hankalaksi

Tilanne alkaa HP-4:n anteeksipyytävällä sävyllä esitetyllä kommentilla omasta toiminnastaan kentällä, johon hän ei ole tyytyväinen. HP-1 kävelee hänen ohitseensa ja

vastaa HP-4:lle tätä ohittaessaan, että toiminto oli hyvä. HP-4 jatkaa avaamalla mitä yritti tilanteessa. Vuorovaikutus jatkuu HP-3:n osallistumalla keskusteluun, ettei hänenkään suorituksensa tilanteessa ollut toivotunlainen, mikä vuorostaan vaikutti HP-4:n seuraavaan toimintoon. ”Ei se kyllä ihan lavoille tullu” tarkoittaa tässä tilanteessa, että HP-3:n syöttö HP-4:lle ei ollut riittävän laadukas, ja hän oikeuttaa tilanteessa HP-4:n omasta mielestään tekemän virheen.

HP-4 ei kuule ja pyytää HP-3:a toistamaan sanomansa. Tämän jälkeen HP-4 kääntyy enemmän HP-3:a kohti ja näyttää mailansa ja kroppansa avulla millaisesta asennosta HP-4 joutui syötön antamaan. HP-3 myöntää tämän, mutta toteaa heti perään, että hänen olisi silti pitänyt pystyä parempaan.

Esimerkin (7) vuorovaikutus liittyy sekin hyvin vahvasti ja spesifisti pelitekoihin. Se mikä eroaa esimerkeistä (5) ja (6) on, että tässä esimerkissä ei käydä läpi mitä seuraavaksi tulisi tehdä toisin. Siinä mielessä tavoitteellisuus tilanteesta puuttuu. Silti vahva yhteinen ymmärrys tapahtuneesta on vuorovaikutustilanteessa läsnä. Vuorovaikutuksen viestejä on vaikea tai jopa liki mahdoton ymmärtää, jos ei ollut kentällä, vaikka olisi nähnyt tilanteen.

Huomionarvoista tämän alaluvun esimerkeissä (5), (6) ja (7) on se, että toiminnoista kentällä puhutaan hyvin epätarkalla tasolla, kuten ”mä saan siihen sen lavan aika hyvin vapaaks”, ”sinne taakse” ja ”me laitetaan se sinne” osoittavat. Nämä kielelliset ilmaukset kertovat vahvasta tilannesidonaisuudesta. Näitä ymmärtääkseen on ymmärrettävä joukkueen sopimia malleja erilaisille tilanteille. Keskustelujen pohjalta voidaan hyvin vahvasti olettaa vuorovaikutustilanteen osallistujilla olevan todella samansuuntainen tapa ymmärtää mennyttä tilannetta eli sitä, mitä kentällä juuri tapahtui. Voi jopa olettaa osallistujilla olevan yhteinen tai vähintään samansuuntainen tapa ymmärtää peliä.

Tämänkin alaluvun esimerkeissä näyttäytyy vahva erikoiskieli. On miltei mahdotonta ymmärtää, mitä ”tööttäminen”, ”tyhjääminen” ja ”kääntö” tarkoittavat, mikäli ei tunne lajikontekstia. Tärkein asia on kuitenkin tilannesidonaisuus. Keskustelut ovat lähes mahdottomia ymmärtää lajia tuntevankin toimesta. Vaikka tilanteet olisi itse näkemässä, on vaikea ymmärtää tarkasti mistä puhutaan, kun ei ole itse kentällä kokemassa tilannetta, eikä ole ryhmän kanssa jaettuja, pitkällä aikavälillä syntyneitä yhteisiä kokemuksia pelistä. Toisin sanoen ulkopuolisella ei ole ymmärrystä joukkueen tavasta toimia kentällä ja viestiä siitä.

Kentällä olleiden pelaajien ei siis tarvitse pelkästään tietää mitä kentällä äsken tapahtui, vaan oletettavasti myös ymmärtää tapahtuneet yhteisellä tavalla, jotta tapahtuneesta voidaan keskustella esimerkkien osoittamalla, hyvin epätarkoilla kielellisillä ilmauksilla. Konkreettisemmin tästä jatkaen osallistujien on myös tunnettava kanssapelaajien toimintamalleja kentällä, jotta vuorovaikutustilanteissa niitä koskien voidaan esittää ratkaisuvaihtoehtoja.

Peliteot kentällä ja niiden vaikutukset ovat itsessään jatkuvaa vuorovaikutusta ja päätöksentekoa. Näiden tulkintojeni mukaan esimerkit (5), (6) ja (7) osoittavat, että vuorovaikutus pelitekoja koskien kentän ulkopuolella vaatii yhteistä ymmärrystä pelistä.

Pelin tulkitsen tässä kontekstissa olevan tuo yhteisesti jaettu, oletettu mentaalinen maailma, jonka sisällä yhteistoimintaa koordinoidaan ja sitä rakennetaan. Peli itsessään on osa materiaalista maailmaa, mutta sen samansuuntainen ymmärtäminen koostuu jaetusta, yhteisestä tiedosta sekä sitä koskevista odotuksista ja muodostaa siten kyseisen vahvan, yhteisen mentaalisen maailman.

Luokittelen esimerkkien osoittaman vahvan yhteisen ymmärryksen pelitilanteista ja pelitekojen vaikutuksesta niihin urheilun kontekstissa yhdeksi yhteisöllisyyden rakentumistavaksi. Yhteinen tapa nähdä, tunnistaa ja keskustella kentällä tapahtuneista

pelitilanteista kertoo yhteisöllisyydestä kyseessä oleville joukkueille tyypillisellä tavalla. Salibandyjoukkue on toiminnallinen yhteisö, jonka jatkuvan interaktion voi myös tulkita luovan yhteisöllisyyttä ryhmän sisällä.

4.3 Keskittynyt suuntautuminen

Edellisessä alaluvussa käsittelin sitä, miten vuorovaikutustilanteen osallistujilla voidaan tulkita olevan yhteinen käsitys pelistä ja kentällä tapahtuneista toiminnoista. Sen lisäksi analyysini yksi tärkeimmistä löydöksistä oli vuorovaikutuksen suuntautuminen ja sen kautta tavoitteellisuus.

Hapteen harjoituksista kuvatussa esimerkissä (8) esille nousee nimenomaan kehollisen läsnäolon kautta suuntautuminen toisiin osallistujiin vuorovaikutustilanteessa. Esimerkki on vähäsanainen ja pitää sisällään tavallaan kaksi erillistä vuorovaikutustilannetta.

- (8) HP-7: Nyt jos ei mee pian tää jo poikki niin on kumma ((katsoo muita))
 HP-8: Niin ((hymyilee, pelissä tulee maali, pelaajat juhlivat maalia huutamalla kovaan ääneen, HP-8 hakkaa mailaa laitaa))
 HP-6: Vauhtia!
 (.)
 HP-9: Siinä jäi neljä äijää ahtaaseen ((pelaajat nauravat))
 ((katsoo muita pelaajia kohti)) HP-2: Nii-i, nii jäi
 ((keskustelu jatkuu hiljaisena, eikä kuulu kameralle))

Esimerkki (8) alkaa HP-7:n kommentilla joukkuekavereilleen, että pian tulee maaleja. Käynnissä on kilpailullinen pienpeli, ja kommentti pelin poikki menemisestä tarkoittaa ratkaisevia maaleja. Tähän HP-8 vastaa myöntävästi ja hymyilee samalla. Tämän jälkeen pelissä tulee maali, jota pelaajat juhlivat kovaan ääneen. HP-7 nostaa kädet ylös ja puristaa ne nyrkkiin, HP-8 puolestaan koputtelee mailalla laitaa. Maalin jälkeen kaikki kentällä olevat pelaajat vaihtavat vaihdossa olevien kanssa. HP-6 hoputtaa kentällä olleita tulemaan nopeasti vaihtoon, koska aiemmin ei pienpelin sääntöjen mukaan saa mennä kentälle ennen kuin oma vaihtopelaaja on tullut ulos.

Kentältä tulevat pelaajat hymyilevät ja nauravat. HP-9 toteaa ääneen, mitä kentällä juuri tapahtui ja HP-3 vastaa siihen myöntävästi. Keskustelu jatkuu pienen tauon jälkeen, mutta ei kuulu enää kameralle. Tässä esimerkissä merkittävintä ei kuitenkaan ole puhuttu kieli, vaan pelaajien keholliset toiminnot.

Vaihdossa ollessaan kaikki pelaajat nojaavat laitaan nostamalla jalan laidan päälle. He ovat asemoineet itsensä lähelle toisiaan todennäköisesti harjoitteen luonteenkin vuoksi, ollakseen mahdollisimman nopeasti kentällä vaihtohetkellä. Vaihtoon tulevat pelaajat asemoituvat ensin kaikki toisiaan kohti kuin pieneen ympyrään ja käyvät tapahtuneen nopeasti läpi. Sen jälkeen he kääntyvät kohti kenttää ryhmittymällä yhtä lähelle toisiaan kuin edelliset vaihdossa olleet.

Keskustelu jatkuu, mutta se ei kuulu peliäänien yli kameralle. Pelaajat nyökyttelevät ja aina puhuessaan kääntävät rintamasuuntansa tai vähintään katseensa toisiaan kohti. Tämä tapahtuu joka kerta, kun joku pelaajista sanoo jotain. Kontakti otetaan siis selkein elein. Maalijuhlinnankin hetkellä he kääntyvät toisiaan kohti osoituksena siitä, että tämä on meille kaikille hyvä asia.

Tilanteessa ei käytetä puhuttua kieltä paljoa, mutta kaikki kameralle asti kuuluvat puhutut viestit koskevat käynnissä olevaa peliä, ja pelaajien katse on suuntautuneena koko ajan kentälle, elleivät he kommunikoi juuri joukkuekaverinsa kanssa, jolloin he kääntävät katseensa näihin. Tämä tekee näkyväksi sitä keskittymisen tilaa, mikä on käynnissä olevaa peliä kohtaan. Pelaajat ovat siis suuntautuneet sekä toisiinsa että käynnissä olevaan peliin ja sen tilanteeseen.

Seuraavat esimerkit (9) ja (10) kuvaavat suuntautumista sekä toisiin osallistujiin - oman viisikon pelaajat, sekä vastapuolen viisikon pelaajat - että seuraavaan yhteiseen toimintaan. Keskustelut ovat siis hyvin tavoitteellisia. Esimerkit alkavat siitä, mitä

tapahtui äsken suuntautuen sen jälkeen vahvasti siihen, mitä osallistujat pyrkivät tekemään seuraavaksi.

- (9) ((osoittaa kentälle sormellaan)) SP-3: Mun ei tarvi nostaa tyhmänä, tyhmästi tonne ylös, jos siel ei oo ketää
 SP-1: Ei ((katsoo kentälle ja sukii hiuksiaan kädellään))
 SP-4: Mä oon suurin piirtein tossa ((osoittaa mailalla))
 SP-3: Joo, niin
 (.)
 SP-4: Säki voit sillon pikkusen tehä siitä, että otat edes metrin tonne päin ja siihen äijään ((osoittaa mailalla, kääntyy kentälle päin ja sitten takaisin muita kohti))
 SP-3: Niin joo, joo joo, kyllä mä sillon..
 SP-4: että mulla on se vastuu sitte ettei sen pitäs tulla ihan helposti siitä
 SP-1: Mennää äijät ((nousee ylös penkiltä ja astuu kentälle))
 ((osoittaa kentälle mailallaan)) SP-3: Joo kyllä mä siihen, kyllä mä sillon otan, jos se tulee tohon niin mä meen ylemmäs kyllä
 SP-4: Joo ((kääntyy kenttää kohti))

Kyse on kolmen pelaajan keskustelusta, jossa keskiössä on nimenomaan kahden puolustajan yhteistyö ja tavat toimia jälleen spesifissä tilanteessa yhdessä. Keskustelu alkaa siitä, miten tietyssä tilanteessa tulisi ja ei tulisi toimia ja jatkuu kohti sitä, miten seuraavan kerran kentälle mentäessä tilanteessa toimitaan.

SP-3 ja SP-4 käyttävät vahvasti elehtiessään maillojaan apuvälineinä havainnoidakseen puheella kertomaansa. Eritoten paikat, missä olla milläkin hetkellä, saavat tukea mailan osoittamasta suunnasta. Suuntautuminen näkyy kahdella tasolla. Osallistujien välillä vallitsee tiivis katsekontakti ja rintamasuunnat ovat pelaajien kesken toisiaan kohti kaiken muun ajan, paitsi silloin, kun he osoittavat missä kohtaa kenttää tapahtuvia toimintoja he tarkoittavat. Niitä ilmentävät muun muassa kielelliset ilmaukset ”tossa” tai ”tonne päin.” Molemmat osallistujat osoittavat läsnäoloaan ja suuntautumistaan sekä toisiinsa että käsiteltävään asiaan. Keskustelu päättyy, kun SP-4 viestii sanallisesti ”joo” ja kääntää nopeasti kääntää selkänsä SP-3:lle ja rintamasuuntansa kohti kenttää. Tämä tapahtuu kuin osoituksena siitä, että tilanne on nyt käsitelty ja asia ymmärretty.

Vuorovaikutustilanteessa puhutut ohjeistukset ja yhdessä tehdyt päätökset suuntautuvat vahvasti toimintoihin, jotka on aikomus toteuttaa tietyllä tavalla seuraavan kerran kentälle mentäessä. Esimerkiksi virke ”jos se tulee tohon, niin mä meen ylemmäs kyllä” osoittaa, mitä pelaaja aikoo seuraavaksi tehdä, mikäli tietty tilanne kentällä tapahtuu. Suuntautuminen on siis vuorovaikutuksen kautta vahvasti tulevassa yhteistoiminnassa. Tavoitteena on vaikuttaa siihen, mitä seuraavaksi tapahtuu. Tapahtumiin pyritään vaikuttamaan nimenomaan yhteistä toimintaa koordinoimalla ja sopimalla tulevia toimintoja keskustelun kautta. Eleitä käytetään sanoman tehostamisena ja suuntautumisen kohdistamisena.

Suuntautuminen näkyy vielä vahvemmin seuraavassa, pitkässä esimerkissä (10). Vuorovaikutustilanne on myös siinä mielessä kattava, että se käsittelee koko viisikkoa, ja kaikki viisi pelaajaa myös osallistuvat keskusteluun. Jälleen suuntautuminen on vahvaa sekä kanssapelaajia että tulevia pelitekoja kohtaan. Pelaajat ovat ympyrämuodostelmassa. Kaksi pelaajista istuu penkillä, yksi laidan päällä ja kaksi seisoo.

- (10) SP-8: Periaatteessa Ville tulee siihen sitte ((katsoo SP-10:ä))
 ((katsoo SP-8:aa)) SP-7: Mä tuun vaan tarpeeks alas
 ((elehtii käsillään)) SP-8: Joo, ku ei siin oo mitään järkeä jos te jätte
 vaan tonne noin niin...
 SP-7: Joo, ei jäädä
 ((elehtii käsillään)) SP-8: Ne pääsee sitte ku, pelataan stubelle niin
 pääsee suuraa, kato jos sä oot tossa niin se on pakko jäähä siihen
 ((elehtii käsillään)) SP-7: Joo joo, joo joo. Tehään sitä mitä tehtiin sillon
 hetki sitte et mä tuun tarpeeks alas. (.) Vaikkei mulle pelattaskaa niin mä
 vedän sen äijän mukanani kuitenkin sinne, niin sit Jukkis jää ihan suoraan
 ylös ((kääntyy katsomaan SP-9:ää))
 SP-9: Joo
 SP-7: Periaattees tarjoo sitä pitkää tänne ((osoittaa kentälle kädellään))
 SP-9: Joo
 ((elehtii käsillään)) SP-7: Heti jos mulle pelataan niin Mate (.) vittuun
 tältä puolelta (.) niin mä pystyn pelata sen sulle, te saatte aika puhtaan
 kaksykkösen
 SP-8: Mm
 SP-9: Miten tota, miten käännöt? (.) Pitääkö mun tulla avulle kummasta?
 SP-7: Älä tuu
 SP-9: Se on näin, no se on vaan parempi niin, okei

((katsoo SP-9:ää ja elehtii käsillään)) SP-8: Paitsi jos sitte, jos sää oot ihan auki tässä
 SP-9: Joo joo
 SP-7: Niin ((nyökkäilee))
 SP-8: Niin sitte ota puheella vaan, ei muuta
 SP-7: Niin, isolla äänellä sitte. (.) Lähtökohtasesti et tuu hirveen lähelle ((kääntyy katsomaan kentälle))
 ((elehtii käsillään, katsoo SP-9:ää)) SP-6: Niin koska just ku Mate tarvii sitte enemmän tilaa tänne jos se tulee tänne
 SP-9: Niin, niin se tulee täältä sitte, kyllä se menee siitä
 ((elehtii käsillään)) SP-7: Niin saadaan tyhjennettyä tää laita sitte, mä tuun lähelle ja matelle tyhjennetään tää laita
 SP-10: Kyllä kyllä
 SP-7: Mites karvi? ((nousee seisomaan istuma-asennosta laidan päältä))
 Mennään. (.) Mennään. (.) Ja Ville, jos ne ottaa sen kolme alas niin Ville tulee siihen kolmanneks ((katsoo SP-10:ä))
 SP-10: Joo
 SP-9: Oikeelle? (.) No mun pitää muistaa sitte, joo no mää juoksen tähän ((näyttää kädellään suuntaa))
 ((elehtii käsillään)) SP-7: Mm, sää juokset tähän sitte kiinni jos ne pelaa tätä laitaa

Jälleen suuntautuminen korostuu kahdella eri tasolla. Nopeatempoisessa keskustelussa viisikon jokainen jäsen ja tässä tapauksessa vuorovaikutustilanteen osallistuja on asemoinut kehonsa toisiaan kohti, kuten kuva 3 ilmentää. He kaikki korostavat keskustelun eri vaiheissa myös katsein tai elein suuntautumisen mukana oleviin osallistujiin. Kun yksittäinen viesti kerrotaan, se kohdistetaan selvästi osoittamalla tai katsomalla tätä pelaajaa kohti.

Puhutun kielen lisäksi siis muut toiminnot viittaavat vahvaan läsnäoloon ja keskittymiseen viisikon yhteistä vuorovaikutustilannetta ja sen tavoitetta kohtaan. Eritoten SP-7 ja SP-8 käyttävät tilanteessa todella vahvasti käsiään vuorovaikutuksen tukena. Lisäksi useassa vaiheessa keskustelua muidenkin kuin äänessä olevan ja kontaktia toiseen hakevan pelaajan katse suuntautuu kullakin hetkellä ohjeistusta saavaan pelaajaan. Eniten ohjeistusta tilanteessa saa SP-9, jota katsovat näissä tilanteissa kaikki.

Kuva 3. SPV:n pelaajat suuntautuvat toisiinsa (Kuvakaappaus aineistosta)

Vastaavasti itse vuorovaikutuksen suuntautuminen on myös esimerkissä (10) vahvasti tulevassa toiminnassa. Esimerkiksi SP-7:n kommentti ”vaikkei mulle pelattaiskaa niin mä vedän sen äijän mukanani kuitenkin sinne, niin sit Jukkis jää ihan suoraan ylös” kuvaa, miten hänen toimintansa pakottaa vastustajan reagoimaan tietyllä tavalla, minkä puolestaan pitäisi avata muita vaihtoehtoja seuraaville toiminnoille kentällä.

Niin ikään saman pelaajan kovasanainen ohje kanssapelaajan toiminnalle, jotta saadaan aikaan ”puhdas kaksykkönen” - joka tarkoittaa kaksi vastaan yksi -ylivoimatilannetta - on osoitus siitä, että oman joukkueen pelaajan toiminnan oletetaan vaikuttavan vastustajan pelaamiseen tietyllä tavalla. Jälleen vuorovaikutus suuntautuu vahvasti siihen, miten seuraavaksi tulee toimia, jotta yhteistoiminta kentällä toimii paremmin ja kehittyy. Kyse on jälleen yhteisen toiminnan koordinoimisesta. Tulevilla peliteoilla kentällä, joihin keskustelu suuntautuu, on jälleen selkeä kollektiivinen tavoite, johon pelaajat keskustelun kautta suuntautuvat.

Esimerkissä (10) tehdään myös suoria sopimuksia tulevista toiminnoista. Kyseessä ei ole pelkästään jo tapahtuneisiin pelitilanteisiin liittyvää kommunikointia, vaan

nimenomaan ennakointia. SP-9 esittää kysymyksiä siitä, miten hänen pitää toimia tietyissä tilanteissa, kuten ”käännöissä” ja ”karvissa.” Hänelle annetaan selviä ohjeita toimintaa helpottamaan. Näistä esimerkkeinä ”lähtökohtaisesti et tuu kovin lähelle” ja ”sä juokset tähän sitte kiinni, jos ne pelaa tätä laitaa.” Jälkimmäisessä sitaatissa otetaan jälleen huomioon myös vastustajan toimet kentällä. Jos vastustaja tekee näin, on toimittava näin.

Yhteenvetona voi todeta, että tämän alaluvun esimerkeissä (8), (9) ja (10) näyttäytyy osallistujien vahva suuntautuminen vuorovaikutustilanteessa toisiin osallistujiin, mutta myös itse vuorovaikutuksen suuntautuneisuus tavoitteellisesti kohti seuraavaa toimintaa kentällä niin yhdessä kuin yksilöllisesti. Nämä suuntautumisen kaksi tapaa luovat kokonaisuutena voimakkaan läsnäolon ja uppoutuneisuuden tilan osallistujien kesken, minkä puolestaan tulkitsen rakentavan yhteisöllisyyden tunnetta ryhmän sisällä.

4.4 Tasa-arvoisuus rooleista huolimatta

Salibandyjoukkueeseen instituutiona liittyvät vahvasti erilaiset roolit ja jopa hierarkia toimihenkilöiden ja pelaajien kesken. Päävalmentaja on lähtökohtaisesti joukkueen korkein auktoriteetti ja asiantuntija. Tämän alaluvun esimerkeissä (11), (12) ja (13) käyn läpi, miten roolit todentuvat vuorovaikutuksessa, ja minkälainen vuorovaikutuksen luonne on eri tilanteissa roolien välillä. Joukkueen hierarkiasta huolimatta tärkein huomio on vuorovaikutuksen tasa-arvoisuus.

Esimerkki (11) on kuvattu SPV:n harjoituksista. Valmentaja tulee antamaan neuvoja kesken peliosuuden eräälle pelaajista. Pelaaja vastaa, mutta keskusteluun liittyy spontaanisti toinen pelaaja, ja tilanne muuttuukin yhtäkkiä kolmen henkilön keskinäiseksi vuorovaikutukseksi. Tilanteessa todentuvat hyvin vuorovaikutuksen lähtökohtaiset roolit joukkueen sisällä sekä roolien vaihtelut keskustelun aikana.

- (11) ((elehtii käsillä)) SV-1: Tossa niin.. tossa ku AJ oot lähellä, niin kannattaa mennä ottaan heti pois. Siinä ei niin paljo kerkeä nyt luopua. Tää puoli on sitte tietenkä vähä mutta...
- ((nyökkäilee ja katsoo valmentajaa)) SP-1: Sinne pitää vaan uskaltaa mennä, eikä aattele omaa päätä.
- ((katsoo vuorotellen pelaajia)) SV-1: Niin se on. Niin se on. Siis se on just näin. Ku sit meillä on ne muut jotka hoitaa sen välittömän siitä pois.
- (.)
- ((osoittaa kentälle ja katsoo valmentajaa)) SP-2: Niin ku onnistuu just tolleen, et ku sehän houkuttelee pelaanki sen sinne kulumaan sen. Pelaa ihan reilusti sen niinku keskustan kautta.
- SV-1: Niin, just näin, niin sillon AJ pääsee. Just näin, tämä on hyvä.
- ((kääntyy katsomaan kentälle ja perääntyy paikalta))

Tilanne alkaa siitä, kun valmentaja SV-1 kävelee paikalle osoittaen jo kauempaa kädellään puhuttelemaansa pelaajaa ja käy läpi edeltävää tilannetta. Hän ottaa sekä fyysisin elein että katseella kontaktin SP-1:een. SP-1 vastaa katsekontaktiin ja nyökkäyksillä osoittaa olevansa SV-1:n kanssa samaa mieltä. Hän vastaa valmentajansa kommenttiin myös sanallisesti samalla katsoen tätä.

Valmentaja aloittaa seuraavan kommentin jo siinä vaiheessa, kun SP-1 on vielä äänessä. Tässä vaiheessa SP-2 osallistuu pienen tauon jälkeen keskusteluun ja tukee sanomallaan valmentajan viestiä. Hän käyttää käsiään elehtiessään tarkoittamiaan toimia kentällä. Tässäkin kohtaa valmentaja puhuu pelaajan päälle myöntävästi sanoen ”just näin.” Vuorovaikutustilanne päättyy siihen, kun SV-1 toteaa, että ”tämä on hyvä” katsoen kentälle ja lähtee poistumaan paikalta. Kuten edellisen alaluvun esimerkissä (9), tässäkin tilanne päätetään sekä sanallisesti että kehollisella ilmauksella. SV-1 on sitä mieltä, että asia on tehty selväksi, ja kääntyy pois tilanteesta.

Tulkintani mukaan vuorovaikutustilanteessa on kyse valmentajan halusta viestiä tietty tilanne SP-1:lle ja sitä kautta koko viisikolle. Hän ottaa vahvimman kontaktin yksittäiseen pelaajaan, mutta viittaa muiden toimiin kentällä sanallisissa viesteissään. SP-1 voi toimia tietyllä tavalla valmentajan tarkoittamassa tilanteessa, koska muiden

tulee tukea toimintaa ottamalla ”välittömän pois.” Tilannesidonnaisuudesta ja vahvasta yhteisymmärryksestä kertoo se, että on mahdotonta ymmärtää, mitä valmentaja tällä termillä tarkoittaa, mutta pelaajien eleiden perusteella heillä ei ole ongelmaa tulkita sitä.

Roolien jäsentymisen kannalta tärkeää on huomioida, että SV-1 johtaa vuorovaikutus-tilannetta asemoimalla itsensä kohti pelaajia pitäen katseensa suunnattuna heihin ja osoittaen käsin aina sekä kenelle puhuu että kentälle visualisoidakseen toivomiaan tai tarkoittamiaan pelitoimintoja. Huomionarvoista tilanteessa on sekin, että valmentaja seisoo, kun vastaavasti pelaajat istuvat. Hän katsoo pelaajia ylempää ja estää pelaajien pelin seuraamisen pakottaen keskittymisen ja suuntautumisen häneen itseensä.

Tilanteen voi tulkita institutionaalisen vuorovaikutuksen kautta siten, että valmentajalla on asiantuntijan rooli, jonka kautta hän haluaa välittää viestiä pelaajilleen. Vaikka valmentaja johdattelee keskustelua ja tukee voimakkaasti elein sanallisia viestejään, hän antaa kuitenkin tilaa pelaajille osallistua vuorovaikutukseen. Kyse on siis yhteisen ymmärryksen synnyttämisestä tietystä pelitilanteesta, eikä pelkästään informaation siirrosta pelaajalle tai pelaajille. SV-1 haluaa elein luoda kontaktin pelaajiin, antaa sitten heille tilaa ilmaista omat näkemyksensä, ja lopulta oletettavasti toteaa, että viesti välittyi hänen toivomallaan tavalla, mikä mahdollistaa tilanteen päättämisen sanallisin ja kehollisin toimin.

Vastaavasti pelaajat osallistuvat keskusteluun yksinkertaisesti kohdistamalla katseensa valmentajaan ja käyttäen tauon hyödyksi. Erillistä hierarkiaa keskustelussa ei siis ilmene, vaikka roolit näyttäytyvät tilanteessa selvästi. Roolit tekee näkyväksi muun muassa se, että pelaajat eivät ala puhua valmentajan päälle, mutta valmentaja tekee heille niin. Kuitenkaan valmentajan aloittaessa heidän vielä ollessaan äänessä, he eivät lopeta viestinsä loppuun kertomista, eli tässä vaiheessa päälle puhumista tapahtuu. Tämä osaltaan kertoo rooleista ja asiantuntijuudesta tilanteessa sen, että valmentaja voi aloittaa keskustelun haluamassaan vaiheessa, mutta hän ei vaadi, että pelaajat antavat

hänelle heti tilan puhua.

Instituutio antaa tilanteelle kehyksen, jonka sisällä vuorovaikutus tapahtuu, mutta selvästi instituution roolit eivät ole tiukkaan asetettuja sääntöjä. Voi tulkita myös, että asiantuntijuus ikään kuin siirtyy vuorovaikutustilanteen aikana, koska pelaajat esittävät omia näkökantojaan, eivätkä esimerkiksi kysy valmentajalta suoraa neuvoa. Valmentajakaan ei varsinaisesti osallista pelaajia tilanteessa suoraan kysymällä heidän mielipiteitään, vaan tuo omat näkemyksensä esille ja antaa tämän jälkeen pelaajien vastata omien mielipiteidensä muodossa. Vuorovaikutustilanne perustuu siis erilaisten huomioiden esittämiseen, jotka SV-1 lopussa nivoo yhteen ja päättää tilanteen.

Osaltaan samansuuntaisia asioita ilmenee rakenteeltaan hyvin erilaisessa esimerkissä (12) Happeen harjoituksista. Tässä esimerkissä kyse on seuraavaa harjoitetta koskevasta ohjeistuksesta. Huomionarvoinen ero tilanteessa on se, että vuorovaikutustilanne on kohdistettu koko joukkueelle. Happeen valmentaja HV-1 on asemoinut itsensä eri tavalla kuin SV-1 edellisessä esimerkissä. Pelaajat seisovat kentällä ja HV-1 istuu kaukalon laidalla. Valmentaja on siis fyysisesti pelaajia alempana.

- (12) HV-1: Ne pienpelijengit, eli sieltä löytyy (.) Jami, Zäki ja Kune, sit niitä vastaan oli? ((nostaa katseen fläppitaulusta pelaajiin))
 HP-1: Panu, Lärä ja Vili ((katsoo valmentajaan))
 HV-1: Panu, Lärä ja Vili. Mä kirjoitan ne (.) ylös. Ketä siellä oli jengit? ((osoittaa tussilla vasemmalle puolelleen))
 (.)
 HP-2: Ilppi, Eppu ja V-P
 (.)
 HP-3: Ilppu, Elppu ja Velppu (hymyilee)
 HV-1: Tota, Lahi... ((katsoo kohti pelaajaa))
 (.)
 HP-4: Jep.
 HV-1: Mee tonne Zäkin, Jamin ja Kunen kanssa. Siihen ryhmään.
 ((katsoo HP-4:aa))
 HP-4: Ei vanhoille.
 HP-5: Eih. ((nyrpistää ilmettään, sitten hymyilee))
 HV-1: Kyllä menet. (.) Seuraavanlainen juttu. Kenttä on viritetty tähän näin, vastakkain välierissä ovat Panu, Lärä, Vili - Ilppi, Eppu, V-P. (.) Eli

pelaatte niin, että maalista aina tulee iso voitto. Sen jälkeen ulos kaukalosta, tulee toi toinen välierä pelaamaan. Pelataan niin, että kumpi saa ennemmin kolme voittoa, siitä mennään finaaliin ja häviäjät pelaa pronssipelin.

HP-3: Onko sektorista kaks? ((katsoo valmentajaa))

HV-1: Ei. ((katsoo pelaajaa))

HP-6: Eli yhestä maalista saa otteluvoiton? ((kulkee ohi ja vilkaisee valmentajaa))

((kääntyy katsomaan pelaajaa ja puhuu sen jälkeen koko ryhmälle elehtien käsillään)) HV-1: Yhestä maalista otteluvoiton, alta pois, aina ku menee yli pallo, veskareilta jatkuu. (.) Ihan normaali pienpelisäännöt.

Kuten esimerkissä (11), HV-1 ohjaa vahvasti vuorovaikutustilannetta. Hän ottaa ryhmän huomion korottamalla ääntään ja osoittamalla taktiikkataulullaan toista puolta luetellessaan nimiä. Valmentaja esittää pelaajille tässä esimerkissä myös kysymyksiä ja osallistaa heitä suoraan vuorovaikutustilanteeseen esimerkiksi kysymyksellä ”ketä siellä oli jengit”.

Kysymys ei ole suunnattu kenellekään yksittäiselle pelaajalle, vaan vastata voi selvästi kuka vain. Tämä ilmenee siitä, ettei valmentajan katse kiinnity yksittäiseen pelaajaan, eikä hän kohdista kysymystä sanallisesti kenellekään yksittäiselle pelaajalle. Osallistujien osallistaminen liittyy toki vahvasti myös siihen, ettei valmentaja oletettavasti itse muista joukkueita, jotka hänen viittaamassaan pienpelissä olivat mukana. Näin ollen hänen täytyy kysyä apua pelaajilta. Vuorovaikutustilanteessa tulee pidempi tauko HV-1:n kirjatessa joukkueita ylös taktiikkatauluunsa, kuten kuva 4 osoittaa.

Hiljaisuuden rikkoo HP-3, joka esittää HP-2:n mainitsemista lempinimistä omat muunnoksensa. Hän sanoo kommenttinsa vitsailevaan sävyyn, jonka voi tulkita hänen hymyillessään kommentin aikana ja sen jälkeen. Tilanne jatkuu HV-1:n selvillä ohjeilla ensin yksittäiselle pelaajalle, että hän menee tiettyyn ryhmään pelaamaan. Hän kohdistaa viestinsä nostamalla katseensa pelaajaa kohti ja laskien sen sen jälkeen nopeasti takaisin taktiikkatauluun kuin osoituksena, että asiasta ei keskustella. Pelaaja

vastaa saman tien, että ”ei vanhoille.” Vanhat tarkoittavat tässä yhteydessä vanhempien pelaajien joukkuetta kyseisessä harjoitteessa, eikä pelaaja haluaisi kommentin mukaan pelata heidän puolellaan. Myös HP-5 älähtää ”eih” tässä vaiheessa, mutta hymyilee sen jälkeen. Äänenpainosta ja eleistä on tulkittavissa, että pelaajat esittävät harmistuneisuutensa vitsailevaan sävyyn, mutta HV-1 kuittaa katsettaan nostamatta sanallisesti: ”Kyllä menet.” Samalla hän tekee myös näkyväksi sen, että valmentaja on päättävässä asemassa niin vuorovaikutuksessa kuin joukkueen hierarkiassa.

Kuva 4. Happeen ryhmä vuorovaikutuksessa (Kuvakaappaus aineistosta)

Tämän jälkeen valmentaja antaa ohjeistuksen tulevalle harjoitteelle. Saman tien hänen lopetettuaan HP-3 kysyy tarkentavan kysymyksen, johon valmentaja vastaa nopeasti ja nousee seisomaan kaukalon laidan päältä. HP-6 esittää tämän jälkeen toisen tarkentavan kysymyksen, johon HV-1 vastaa jälleen nopeasti katsoen ensin kysynyttä pelaajaa ja sen jälkeen yleisesti kentälle. Hän haluaa viestiä asian selväksi koko ryhmälle ja käyttää käsieleitään viestinsä tukena. Tämän jälkeen HV-1 kääntää selkensä kentälle päättäen vuorovaikutustilanteen samaan tyyliin kuin esimerkeissä (9) ja (11).

Suuri eroavaisuus esimerkeissä (11) ja (12) on siinä, että Happeen valmentajan puhuessa taustalla kuuluu hiljaista puheensorinaa pelaajien toimesta ja osa pelaajista laukoo palloja vielä maaliin HV-1:n aloittaessa puhumisen. Happeen valmentaja ei ota niin vahvaa kontaktia pelaajiinsa kuin SPV:n valmentaja, mikä johtunee myös siitä, että pelaajia on vuorovaikutustilanteessa enemmän.

Keskittymisen puutteesta vuorovaikutustilanteen alussa voisi päätellä, että Happeen valmentajalla ei ole niin vahva asema pelaajien silmissä kuin SPV:n joukkueessa, eikä hän myöskään tee sitä niin näkyväksi kehollisilla toiminnoillaan tässä esimerkissä istuessaan laidan päällä ja hakien kontaktia vain katseella ja äänen korottamisella alussa. Toisaalta valmentajan selkeä ja tiukka vuorovaikutustyyli osoittaa, että hän johtaa tilannetta ja tekee päätökset, miten harjoitteessa ja vuorovaikutuksessa edetään.

Tätä tukee se, että valmentajaa kuitenkin lopulta kuunnellaan, ja pelaajat siirtyvät lähemmäs seuraamaan ohjeistusta esimerkin aikana. Vuorovaikutustilanteen roolit siis tulevat esille tässäkin esimerkissä, vaikka hyvin eri tavalla. Kuten SPV:n harjoitusten esimerkissä, myös Happeen valmentajan annetaan puhua loppuun jokainen kommentti, ja vasta tämän lopetettua esitetään kysymyksiä tai kommentteja. Tarkentavat kysymykset tulevat valmentajalle, eivätkä pelaajat ala pohtia tulevaa harjoitetta esimerkiksi keskenään. Tämä osoittaa myös sitä, että valmentaja on asiantuntijan roolissa tilanteessa, ja pelaajat pyrkivät saamaan häneltä parhaan mahdollisen tiedon, jonka mukaan harjoitetta suoritetaan.

Kuten todettua, HV-1 myös osallistaa pelaajiaan suorilla kysymyksillä enemmän kuin SV-1. Hänen viestinsä ovat kuitenkin vahvempia. Hän ei esitä pelaajille vaihtoehtoja mitä kannattaa tehdä tai miten voisi toimia, vaan kertoo, miten seuraavaksi toimitaan. Pelaajille annetaan mahdollisuus osallistua, mutta valmentaja reagoi ja vastaa osallistujien kommentteihin yhtä nopeasti ja selkeästi kuin ohjeistusta aloittaessaan.

Tässä kohtaa keskustelu etenee siis kysymys-vastaus -tyylisesti, jossa valmentaja on asiantuntija, joka määrittää ja kertoo miten harjoite suoritetaan.

Molemmille esimerkeille (11) ja (12) huomionarvoista on se, että vuorovaikutustilanteissa äänessä voi olla kuka tahansa. Varsinaista jäykkää hierarkiaa ei siis ole nähtävissä, vaikka vuorovaikutuksen roolit tulevatkin esille. Tästä voi tulkita, että instituutiona salibandyjoukkue on vuorovaikutustilanteissa joustava, eikä osallistukseen tarvitse kuin odottaa aika ja tila, ettei puhu toisten osallistujien päälle, jos sitäkään.

Eroina näissä tilanteissa on, että vaikka molemmissa vuorovaikutus on hyvin tavoitteellista, esimerkissä (11) keskustellaan pelitilanteesta ja esimerkissä (12) ohjeistetaan tulevaa harjoitetta. Näin ollen pelkästään eroista näiden esimerkkien välillä ei voi tehdä yleistystä, että salibandyjoukkueessa institutionaalisessa kehityksessä ja eri roolien asemassa olisi joukkueiden välillä eroja, vaan vuorovaikutuksen tyyli on tässäkin suhteessa hyvin tilannesidonnaista. Eri tilanteita kehystävät erilaiset toimintatavat instituution sisällä.

SPV:n harjoituksissa esimerkissä (13) nousee jälleen esille valmentajan lähtökohtainen asema asiantuntijana. Esimerkki alkaa pelaajan anteeksipyyntöä valmentajalle. Tässä merkittävää on nimenomaan valmentajan reaktio tilanteeseen.

- (13) ((katsoo valmentajaa)) SP-7: Sori Tommy ei ollu ehkä fiksu valintakaa ehkä siihen maalin eteen mutta ku (.) oli pakko koittaa
 SV-1: Ei se, tossa siin on ideaa (.) totta kai. (.) ((viheltää pilliin, liikkuu lähemmäs pelaajaa)) Siis se oli oikeesti huippu, ei ollu mikään toivotaan toivotaan, siin oli niin iso rako ((osoittaa kädellään SP-7:aa))
 SP-7: Joo
 SP-9: Ja se oli tossa nii ylhäällä niin ((osoittaa kentälle kädellään))
 SV-1: Niin
 ((nojautuu taaksepäin ja katsoo SP-7:aa)) SP-8: Musu, musu, älä kummiskaa kaikesta pyyä anteeksi (pelaajat nauravat)
 SP-7: Mä oon varovainen nykyään tän pelini kanssa. (.) Tullu liikaa paskaa niskaan ((hymyilee ja nousee ylös))

SP-7 esittää anteeksipyynnön edeltävästä tilanteesta, jossa hän epäilee toimineensa väärin. Hän hakee katseellaan kontaktin valmentajaan. Valmentaja vastaa nopeasti osoittaakseen huomionsa tilanteelle, viheltää pelin uudestaan käyntiin ja kävelee sitten pelaajan luo osoittaen samalla läsnäolonsa pelaajalle vahvemmin.

SV-1 vastaa sanallisesti osoittaakseen, että anteeksipyynnölle ei ole aihetta. SP-7 saa tukea SP-9:lta, joka osoittaa sanoin, että hänenkin mielestään peliteko kentällä oli oikea. SV-1 osoittaa kädellään S-P9:aa ja toteaa olevansa samaa mieltä. Tämän jälkeen katse palaa SP-7:ää kohti.

SP-8 päättää keventää tunnelmaa ja saa kaikki pelaajat nauramaan toteamalla, ettei SP-7:n aivan kaikesta tarvitse pyytää anteeksi. SP-7 lopettaa vuorovaikutustilanteen sanomalla olevansa varovainen nykyään, kun on saanut aiemmin paljon negatiivista palautetta. Hän sanoo tämän hymy kasvoillaan katsoen muita osallistujia. Sävy on humoristinen sekä SP-8:n kommentissa että SP-7:n vastauksessa.

SP-7:n anteeksipyynnön tulkiten naamioiduksi kysymykseksi siitä, mitä valmentaja ajattelee hänen toiminnastaan tilanteessa. Hän haluaa varmistuksen sille, voiko hän toimia kentällä äsken suorittamallaan tavalla. Tästä voi päätellä valmentajan olevan pelaajan silmissä asiantuntija, jolla on kysymykseen vastaus. Samalla piilotettu kysymys on mahdollisesti tarkoitettu myös muille viisikon pelaajille kuin varmistukseksi SP-7:lle siitä, että hänellä on myös joukkuekavereidensa tuki tai oikeutus asian suhteen.

Valmentaja ottaa tilanteen hallintaansa reagoimalla nopeasti. Hän huomioi, että hänen tukeaan tai näkemystään tarvitaan. SV-1 ottaa asiantuntijan aseman tilanteessa ja luo kontaktin istuvaan pelaajaan ja luo vakuuttavuutta viestilleen tulemalla lähemmäs pelaajaa vastatessaan. Huomionarvoista tässäkin tilanteessa on se, että valmentaja seisoo, eikä esimerkiksi istu pelaajan viereen penkille keskustelemaan tilanteesta.

Vitsaillen ääneen sanottu viimeinen virke tekee kevyestä sävystä huolimatta näkyväksi, että SP-7 on saanut palautetta toiminnastaan, mikä saa hänet miettimään tilannetta oman roolinsa kautta, mitä hänen pitäisi tässä tietyssä tilanteessa kentällä tehdä. Samalla hän osoittaa sen, että tarvitsee muilta ja eritoten valmentajaltaan luvan toimilleen. Käytännössä esimerkki (13) tekee näkyväksi erilaisia rooleja instituution eli joukkueen sisällä. Samalla vuorovaikutustapa osoittaa kuitenkin, että ryhmä tukee jäsentään. Tukeva tyyli kielii yhteisön tavasta toimia tällaisissa tilanteissa empaattisella tavalla.

Kaikkien tämän alaluvun esimerkkien (11), (12) ja (13) perusteella eriarvoisista institutionaalisista tai tilanteisista rooleista huolimatta joukkueiden sisällä näyttää vallitsevan tasa-arvoinen tapa vuorovaikutukselle. Vuorovaikutustilanteissa näkemyksensä voi tuoda esille kuka tahansa milloin tahansa, kunhan kunnioittaa edellisen puhujan tilaa.

Vuorovaikutus on tavoitteellista, ja näissä esimerkeissä näyttäytyy selvästi se, että tietyissä tilanteissa instituution rooleihin voi aina tukeutua. Valmentaja on asiantuntija, jolta voi kysyä tai hakea oikeutusta toimilleen, ja hän antaa tilaa pelaajien näkemyksille, joita voi kertoa spontaanisti vuorovaikutustilanteeseen liittyen. Roolien voi näissä esimerkeissä ilmenneiden seikkojen myötä olettaa tuovan turvaa pelaajille. Silti ne eivät luo lähtökohtaisesta epätasa-arvoisuudestaan huolimatta tilanteelle turhaa hierarkiaa. Vuorovaihtojen dynaamisuuden ja vuorovaikutuksen tasa-arvoisuuden tulkitsen siis niin ikään yhdeksi yhteisöllisyyden rakentumistavaksi.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä luvussa käyn ensin läpi tämän tutkimuksen tärkeimmät tulokset ja johtopäätökset. Tutkailen tuloksia myös kriittisesti. Tämän jälkeen käyn läpi johtopäätösten yleistettävyyttä. Luvun toisessa alaluvussa käyn läpi mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.1 Tulokset ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten yhteisöllisyys rakentuu salibandyjoukkueen harjoituksissa käytävässä, peliä tai harjoitteita koskevassa viestinnässä ja vuorovaikutuksessa. Tutkin asiaa videomuotoon kuvatun aineiston perusteella mahdollisimman monipuolisesti ja etsin tärkeimpiä osoituksia yhteisöllisyyden rakentumis- ja ilmentymistavoista.

Oman vahvan salibandytaustani myötä osasin olettaa, että vuorovaikutuksessa salibandyn erikoiskieli nousee esille. Olettamuksena oli, että videoissa ilmenee paljon lajille ominaista käsitteistöä, ja se piti paikkansa. Pelkästään lajille ominainen sanasto ei kuitenkaan itsessään vielä tuota joukkueille yhteisöllisyyttä. Sen sijaan aineistosta löytyi juuri näille joukkueille spesifejä käsitteitä, mikä oli osoitus yhteisen ymmärryksen luomisesta.

Ihmiset kuuluvat useaan yhteisöön kerrallaan. Salibandytoimijat - esimerkiksi pelaajat ja valmentajat - ovat jo itsessään yhteisö, jolle yhteisen erikoiskielen voi tulkita tuottavan yhteisöllisyyttä. Näin ollen voi tulkita, että yhteinen lajikäsitteistö on yhdistävä tekijä. Joukkueen sisällä yhteisöllisyyden rakentumiseksi vaaditaan kuitenkin myös vain tämän tietyn ryhmän tuntemaa käsitteistöä, josta vain juuri kyseisellä ryhmällä on yhteinen ymmärrys. Oli yllättävää, että tällaisia käsitteitä löytyi jo kahden kuvatun tapahtuman aineistosta. Löydökset sulki pois kyseisten yhteisöjen

ulkopuolisten ihmisten ymmärryksen käsitteistä. Se puolestaan voidaan tulkita yhteisöllisyyden rakentumistavaksi juuri kyseisten joukkueiden kohdalla.

Yllättävin löydös oli pelitekoihin kohdistuvan vuorovaikutuksen kautta ilmentynyt yhteisöllisyyden rakentumismuoto. Jokainen peliä tai harjoituksia seuraava henkilö näkee, mitä kentällä tapahtuu ja voi muodostaa siitä omat johtopäätöksensä. Erittäin tilannesidonnaisessa vuorovaikutuksessa peliteoista ja pelitilanteista esille nousi kuitenkin se, että pelaajien oletettu samansuuntainen ymmärrys tapahtuneesta pohjautuu vahvasti joukkueen pelitapaan. Salibandyssa pelitapa ymmärretään joukkueen yhteisinä käytänteinä, sopimuksina ja jopa sääntöinä kentällä suoritettavien pelitekojen suhteen.

Mikäli joukkueella ei olisi yhteistä ja yhdessä sovittua tapaa toimia kentällä, ei pelaajilla olisi mahdollisuutta keskustella tapahtuneesta niin epätarkalla ja suurpiirteisellä tavalla kuin tämän tutkimuksen esimerkeissä. Osallistujien keskinäisen kommunikaation perusteella asiat eivät jääneet epäselviksi, vaan niistä oli niin vahva yhteinen ymmärrys, ettei asioita tarvinnut selventää tarkasti.

Jälkeenpäin ajatus siitä, että pelitapa tuottaa joukkueelle yhteisöllisyyttä, on hyvin looginen. Yllättävää oli kuitenkin, että se nousi nimenomaan esille niin selvästi pelaajien välisessä vuorovaikutuksessa. Oletin, että yhteisöllisyyden ilmentyminen ja rakentuminen vuorovaikutustilanteissa peliä koskien olisi sidonnaisempaa yhteisiin käsitteisiin. Yhteisiä termejä toki löytyi peliä koskevasta viestinnästä paljon, eikä tämä tutkimus anna esimerkiksi kuvaa siitä, voisiko yhteisöllisyyttä rakentaa vielä vahvemmaksi, jos epätarkkojen ilmausten sijaan joukkueen vuorovaikutus perustuisi tarkempaan, yhteisesti määritettyihin käsitteisiin ja jos niitä esiintyisi vielä enemmän.

Tärkeimpiä löydöksiä oli vuorovaikutuksen suuntautumisen rooli yhteisöllisyyden tuottajana. Vuorovaikutus suuntautui pääosin vahvasti tulevaan toimintaan niin valmentajan ja pelaajien välisissä kuin eritoten pelaajien keskinäisissä vuorovaikutus-

tilanteissa. Tässäkin esille nousi ryhmän vahva keskinäinen ymmärrys seuraavista toiminnoista, mutta tärkein huomio asian suhteen oli nimenomaan suuntautumisen tavoitteellisuus.

Koska vuorovaikutuksella oli yhteinen tavoite joko harjoituksen läpiviennin tai kentällä tapahtuvan yhteistoiminnan kehittämisen suhteen, se loi vuorovaikutustilanteista hyvin keskittyneitä, ja osallistujat olivat niissä vahvasti läsnä sekä puhutun että nonverbaalin ja etenkin kehollisen viestinnän perusteella. Kun tekemisellä oli yhteinen tavoite, pelaajat osoittivat erilaisin elein kiinnostuneisuuttaan vuorovaikutustilannetta ja omaa osallistumistaan kohtaan.

Vuorovaikutuksessa osallistujat olivat myös vahvasti suuntautuneita toisiinsa, mikä ilmeni siten, että kontakti vuorovaikutustilanteen muihin osallistujiin otettiin hyvin vahvasti kehollisen asemoinnin, katseen suuntaamisen tai käsien eleiden ja osoitusten kautta. Yllättävintä tässäkin oli se, että suuntautuminen toisiin ei koskenut pelkästään kentällä tapahtuvaa toimintaa, vaan myös vuorovaikutusta kentän laidalla.

Vahva kehollinen läsnäolo ja vahva suuntautuminen toisiin, mutta myös tavoiteltaviin ja seuraavaksi toteutettaviin asioihin, loi vankan uppoutuneisuuden tilan vuorovaikutustilanteille. Tulkitsin tämän keskittymisen ja suuntautumisen muihin osallistujiin ja vuorovaikutuksen keskiössä olleisiin aiheisiin tavaksi rakentaa yhteisöllisyyttä ryhmän kesken. Pitää silti muistaa, että tilanteet, joissa suuntautuminen oli vahvinta, olivat nimenomaan viisikkojen tai muutaman osallistujan välisiä tilanteita. Koko ryhmän kesken käydyissä vuorovaikutustilanteissa suuntautuminen ja kehollinen läsnäolo ei luonut niin vahvaa vaikutelmaa keskittyneisyydestä kuin pienemmissä ryhmissä käydyt keskustelut.

Tämän lisäksi tärkeä löydös oli vuorovaikutuksen vapaamuotoisuus ja tasa-arvoisuus institutionaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Salibandyjoukkue instituutiona antoi

vuorovaikutukselle kehyksen, jonka sisällä näkyivät erilaiset roolit. Vuorovaikutustilanteissa asiantuntijuus kuitenkin siirtyi eri rooleilta toisille, sillä tilanteisiin osallistuminen oli pelaajille helppoa ja heidän näkemyksiään kuunneltiin.

Osallistuminen keskusteluun ei vaatinut kuin sopivan hetken löytämistä, joskin valmentajan auktoriteetti näkyi siinä, että hänen päälleen ei puhuttu, kun taas valmentaja sen sijaan saattoi aloittaa puheensa pelaajien vielä ollessa äänessä. Pääosin institutionaalisuus vuorovaikutustilanteissa näkyi kuitenkin nimenomaan oman tilan ja puheenvuoron odottamisessa, ja tilan ja vuoron sai käyttää kuka tahansa. Vuorot vaihtuivat siis vapaasti, mutta niiden jakautumisessa ei ollut tiukkoja sääntöjä. Vuorovaikutustilanteilla oli myös selkeä tavoite, jota kohti puheenvuorojen kautta edettiin. Osallistivat osallistujat toisiaan kysymyksin tai eivät, tavoite oli joko selvittää seuraava toiminto kentällä tai seuraavaksi tehtävä harjoite.

Vedän vielä yhteen, miten analyysini perusteella esittämiini tutkimuskysymyksiin voidaan vastata. Kysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisia vuorovaikutuksen tapoja harjoituksissa voidaan tunnistaa?
2. Miten nämä tavat rakentavat yhteisöllisyyttä joukkueessa?

Analyysini perusteella syntyneiden johtopäätösteni perusteella salibandyjoukkueen vuorovaikutusta kehystävät tietyt, sille ominaiset institutionaaliset kehykset. Niiden sisällä kommunikoidaan vahvasti salibandyille ominaisen erikoiskielen termistön kautta ja edetään tavoitteellisesti kohti seuraavaa toimintoa tai seuraavaa harjoitetta. Vuorovaikutusta värittävät myös joukkuekohtaiset käsitteet.

Vuorovaikutus keskittyy vahvasti kentällä tapahtuvaan toimintaan, kuten äsken tapahtuneisiin pelitekoihin tai seuraaviin toimintoihin, jotka pyritään toteuttamaan.

Lisäksi vuorovaikutus on hyvin intensiivistä, ja osallistujat ovat tilanteissa hyvin vahvasti läsnä myös kehollisesti.

Nämä tavat rakentavat yhteisöllisyyttä joukkueessa tulkintojeni mukaan siten, että joukkueella on raamit ja roolit, joihin toiminta voi vuorovaikutuksen näkökulmasta nojata. Viestinnässä käytettävä kieli itsessään tuottaa yhteisöllisyyttä joukkuekohtaisen, sen ulkopuoliset poissulkevan, käsitteistön kautta. Lisäksi pelitapaa koskeva yhteinen ymmärrys ja kyky ajatella pelistä samansuuntaisesti luovat ryhmälle vahvan, yhteisen mentaalisen maailman. Tuon mentaalisen maailman ymmärtämiseksi joukkueen kanssa samalla tavalla täytyy olla osa ryhmää.

Vuorovaikutuksen tavoitteellisuus puolestaan aiheuttaa vahvaa suuntautumista. Suuntautuminen näkyy voimakkaan kehollisen läsnäolon myötä intensiivisenä keskittymisenä, mikä puolestaan rakentaa yhteisöllisyyttä ryhmän sisällä. Lisäksi vuorovaikutuksen vapaamuotoisuus institutionaalisen kehyksen sisällä tekee helpoksi osallistua vuorovaikutustilanteisiin. Sen taas voi tulkita tässä yhteydessä helpottavan ryhmään kiinnittymistä ja yhteisöllisyyden syntymistä.

Salibandyjoukkue on tulkintojeni mukaan toiminnallinen yhteisö, jossa yhteisyys rakentuu hyvin vahvasti nimenomaan yhteisen toiminnan eli pelitekojen ympärille. Kentällä tapahtuvaa toimintaa tukeva ja siihen suuntautuva vuorovaikutus on tämän tutkimuksen mukaan tärkein yhteisöllisyyttä harjoitusviestinnässä tuottava keino.

Kaiken kaikkiaan vuorovaikutuksen tutkimus osoittautui toimivaksi keinoksi etsiä yhteisöllisyyden rakentumistapoja. Vuorovaikutuksen tutkimus on monisävyinen metodi, jossa huomioon voi ottaa hyvin erilaisia näkökulmia. Pysin ottamaan mahdollisimman monipuolisen lähestymistavan vuorovaikutuksen tutkimiseen tässä työssä, mutta tutkimus olisi voitu toteuttaa erilaisiakin vuorovaikutuksen tutkimuksen näkökulmia ja osa-alueita hyväksi käyttäen. Näillä keinoilla oli kuitenkin mahdollista

löytää teorialuvuissa esitetyille näkemyksille konkreettisia ilmenemismuotoja tutkimusaineiston pohjalta.

Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta joukkuekohtaisten käsitteiden löytyminen näin pienestä määrästä harjoitustapahtumia antaa osviittaa siitä, että löydöksiä olisi mahdollista tehdä muidenkin salibandyjoukkueiden viestinnästä, mutta kiistattomia yleistyksiä on mahdotonta tehdä. Se antaa kuitenkin mahdollisuuden vahvoille olettamuksille siitä, että löydökset ovat salibandyjoukkueille ja ainakin tutkimuksen kohteena olleille joukkueille yleisiä.

Sama koskee esimerkiksi pelitekoja koskevaa vuorovaikutusta. Tämän tutkimuksen perusteella voi olettaa, että pelitekoja koskeva vuorovaikutus on tärkeä yhteisöllisyyttä tuottava kokonaisuus muidenkin - ainakin huipputasen - salibandyjoukkueiden harjoitusviestinnässä, mutta yleistämiselle analyysini ei vielä anna aiheita. Esimerkiksi joukkueiden välillä tässä oli eroja jo pelkästään siinä, että harjoituskokonaisuudet olivat hyvin erilaisia. Jo aineiston kuvaamisvaiheessa molempien joukkueiden valmentajat kertoivat, millaisia harjoitukset tulisivat olemaan, ja mihin niissä keskityttäisiin. Jo siinä vaiheessa oli selvää, että tämä pitää huomioida aineistoa analysoidessa.

Yleistyksiä olisi käytännössä mahdollista tehdä vain, jos joukkueotanta olisi suurempi tai aineistoa kerättäisiin pitemmältä aikaväliltä. Olisi siis tärkeää, että analyysi sisältäisi enemmän harjoitustapahtumia per joukkue. Aineisto oli kuitenkin äärimmäisen rikasta, joten pro gradu -tutkielmani laajuuden kannalta ei olisi ollut järkevää huomioida isompaa määrää. Se vaatisi vähintään väitöskirjan laajuutta.

Aineiston keräämisen kannalta tärkeää olisi myös se, että aineistonkeruuvaiheessa joukkueiden lähtökohdat harjoitustapahtumiin olisivat samanlaiset. Esimerkiksi aineistoa kerättäisiin samalta ajalta kahden eri joukkueen osalta ja joukkueiden

otteluohjelmat olisivat näillä aikaväleillä samansuuntaiset. Tällöin olisi mahdollista saada aikaan vahvempia johtopäätöksiä siitä, miten yleistettäviä tulokset ovat.

5.2 Jatkotutkimusehdotukset

Aiempaa tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole. Salibandy on lajina vielä nuori, ja sen myötä sitä koskevat tutkimukset painottuvat kaupalliselle, fysiologiselle ja liikuntabiologiselle alalle. Viestinnän alan, saati vuorovaikutuksen tutkimusta salibandyjoukkueista ei ole tehty ennen tätä, joten varsinainen vertailu aiempaan tutkimukseen on hyvin vaikeaa. Vuorovaikutusosaamista on tutkittu ylipäätään urheilun parissa vielä vähän. Sitä on tutkittu lähinnä johtamisen näkökulmasta koskien valmentajia.

Näenkin tämän tutkimuksen niin kutsuttuna pelin avaamisena laaja-alaisemmalle tutkimukselle salibandyjoukkueiden tai joukkueurheilulle tyypillisen vuorovaikutuksen tiimoilta. Se antaa uutta näkökulmaa siitä, miten joukkueurheilua ja salibandya voisi lähestyä tutkimuskohteena. Tutkimus osoittaa, että vuorovaikutus joukkueen sisällä on todella laaja-alainen kokonaisuus, jota voi lähestyä monelta eri kantilta, eikä se rajoitu pelkästään esimerkiksi valmentajan tai pelaajien vuorovaikutusosaamisen tutkimiseen.

Mahdollisia jatkotutkimusaiheita löytyisi paljon. Tutkimusta voisi ylipäätään laajentaa esimerkiksi seurakohtaiseksi: Rakentuuko yhteisöllisyys seuran sisällä tietyllä, seuralle ominaisella tavalla, ja onko eri ikäryhmien ja joukkueiden välillä huomattavissa yhtenäisiä tapoja vuorovaikutukselle? Entä miten tämä vaikuttaa seuraidentiteetin ja seurojen tunnistettavuuden ilmenemiseen tai rakentumiseen?

Vertailevia tutkimuksia olisi mahdollista tehdä esimerkiksi useamman eri joukkueen kesken. Käyttääkö joku joukkue tarkempaa joukkuekohtaista käsitteistöä kuin joku toinen, ja miten se vaikuttaa yhteisöllisyyden rakentumiseen? Vertailua voisi tarkentaa

myös joukkueen sisällä vertaamalla valmentajan ja pelaajan välistä vuorovaikutusta pelaajien keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Tärkein huomioni koskee kuitenkin pelitekoja koskevaa vuorovaikutusta, sekä suuntautumista. Vuorovaikutus näiden aihepiirien osalta kuvasi tarkasti ja rakensi yhteistä ymmärrystä toiminnoista. Peli itsessään on jatkuvaa vuorovaikutusta, ja pelkästään peliä tutkimalla olisi mahdollista tutkia, miten suuntautuminen ja toiminnot kentällä eli peliteot itsessään muodostavat joukkueelle yhteistä ymmärrystä pelistä.

Vastaavasti sekä pelikentällä tapahtuva toiminta että sitä koskeva vuorovaikutus olisi mahdollista yhdistää ja tutkia tarkemmin, miten ne tukevat toisiaan. Tälle hedelmällisin ympäristö olisi varmasti pelitapahtuma. Aineistoa voisi kerätä kuvaamalla sekä pelit että vaihtopenkillä tapahtuvat vuorovaikutustilanteet.

LÄHTEET

- Aro, Jari (2011). *Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side*. Tampere: Tampere University Press.
- Arponen, Antti O. & Hilska, Mika (2015). *Salibandykirja. Jumppasaleista jumbotroneille*. Auditorium Kustannus.
- Bavelas, Janet Beavin & Chovil, Nicole (2000). Visible acts of meaning. An integrated message model of language in face-to-face dialogue. *Journal of Language and Social Psychology* 19. 163–194.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. (Suom. & toim. Vesa Raiskila) Helsinki: Gaudeamus.
- Carron, Albert V., Hausenblas, Heather A. & Eys, Mark (2011). *Group dynamics in sport*. Morgantown: West Virginia University.
- Ekman, Paul & Friesen Wallace V. (1969). The repertoire of nonverbal behavior. Categories, origins, usage and coding. *Semiotica 1-1*. San Fransisco: University of California.
- Gahagan, Judy (1977). *Interpersonal and group behavior*. London: Methuen & Co Ltd.
- Gee, James Paul (1999). *An introduction to Discourse Analysis*. London: Routledge.
- Giles, H., Reid, S & Harwood, J. (2010) *The dynamics of intergroup communication*. New York: Peter Land.
- Greene, John O. & McNallie, Jenna (2015). Competence knowledge. Teoksessa: A.F. Hannawa & B. J. Spitzberg (toim.) *Communication competence*. Berliini: Walter de Gruyter. 213–236.
- Gréhaigne, Jean-Francois, Richard, Jean-François & Griffin, Linda L. (2005) *Teaching and learning team sports and games*. New York: Routledge.
- Goffman, Erving (2012). *Vuorovaikutuksen sosiologia*. (Suom: Kaisa Koskinen). Tampere: Vastapaino.
- Gouran, Dennis S. (2003). Communication skills for group decision making. Teoksessa: J. O. Greene & B. R. Burleson (toim.) *Handbook of communication and social interaction skills*. New Jersey: Lawrence Erlbaum. 835–870.
- Haarala, Risto (1981) *Sanastotyön opas*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Haddington, Pentti, Keisanen, Tiina & Rauniomaa, Mirka (2016). Tila ja liike. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.)

- Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta.* Tampere: Vastapaino. 162–177.
- Hakulinen, Auli (2016). Lauserakenteet. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta.* Tampere: Vastapaino. 32–46.
- Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (2005) *Yhteisöllisyyden paluu.* Helsinki: Gaudeamus.
- Hargie, Owen (2011). *Skilled interpersonal communication. Research, theory and practise.* London: Routledge.
- Helenius, Jutta (1998). *Jääkiekkosanaston maalintekoilmausten semantiikkaa.* Suomen kielen pro-gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hellsten, Sirkku (1998). Kommunitarismi, yhteisöllinen etiikka ja politiikka. Teoksessa: Pekka Mäkelä, Tommi Vehkavaara & Timo Vuorio (toim.) *Filosofisia Iskuja.* Tampere: Fitty.
- Heritage, John (1996) *Harold Garfinkel ja etnometodologia.* Suom: Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen & Soile Veijola. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Iisa, Katariina & Piehl, Aino (1992). *Virkakielestä kaikkien kieleen.* Helsinki: VAPK-kustannus.
- Isotalus, Pekka & Rajalahti, Hanna (2017). *Vuorovaikutus johtajan työssä.* Helsinki: Alma Talent.
- Juholin, Elisa (2009). *Communicare! Viestintä strategiasta käyttöön.* Porvoo: Infroviestintä Oy.
- Kallio, Aku & Ruusuvuori, Johanna (2011). Kertojan katse tarinankerronnassa. Teoksessa: Pentti Haddington & Leila Kääntä (toim.) *Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan.* Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 65–89.
- Kauppila, Reijo A. (2011). *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille.* Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kendon, Adam (1988). Goffman's approach to face-to-face interaction. Teoksessa: Paul Drew & Anthony Wootton (toim.) *Erving Goffman. Exploring the Interaction Order.* Cambridge: Polity Press. 14–41.
- Keyton, Joann (2006). *Communicating in groups. Building relationships for effective decision making.* Pennsylvania State University: Oxford University Press.

- Kittilä, Ilkka (2013). *Väänänen hehkutti SPV:n puhdasta playoff-saldoa. ”Kertoo paljon meidän ryhmästä.* Pääkallo.fi. Noudettu: <https://paakallo.fi/2013/04/vaananen-hehkutti-spv-n-puhdasta-playoff-saldoa-kertoo-paljon-meidan-ryhmasta/>
- Kittilä, Ilkka (2014). *Tatu Väänänen jatkaa mestari-Wilerissä. ”SPV:n mestaruus oli erityisempi.* Pääkallo.fi. Noudettu: <https://paakallo.fi/2014/04/mestaripuolustaja-vaanaselle-jo-kolmas-kansallinen-mestaruus-putkeen-samoilla-evailla-touhuttiin-kuin-suomessa/>
- Kittilä, Ilkka (2015). *Mestaruussuihkun kastelema Tommy Koponen. ”Sanat ovat niin pieniä nyt”* Pääkallo.fi. Noudettu: <https://paakallo.fi/2015/04/kuva-mestaruussuihkun-kastelema-tommy-koponen-sanat-ovat-niin-pienia-nyt/>
- Koh-Tan, A. (2011). The determinants of effectiveness of sporting associations in Singapore. *Managing Leisure* 16. 216–230.
- Jaska Kunelius (2018). *Yhteisö joka pelasti ihmisen.* Liikunnan puolustaja -blogi. Noudettu: <http://jaskakunelius.blogspot.com/2018/06/yhteiso-joka-pelasti-ihmisen.html>
- Kunelius, Risto (2010). *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin.* Jyväskylä: WSOYpro Oy.
- Lamas, Leonardo, Barrera, Junior, Otranto, Guilherme & Ugrinowitsch, Carlos (2014). Invasion team sports. Strategy and match modeling. *International Journal of Performance Analysis in Sport* 14. 307–329.
- Lehtinen, Esa (2008). *Toiminta, vuorovaikutus ja ammattikielet.* Virittäjä, 112. Noudettu: <https://journal.fi/virittaja/article/view/40648>
- Lehtonen, Heikki (1990). *Yhteisö.* Tampere: Vastapaino.
- Mehrabian, Albert (2017). *Nonverbal communication.* Routledge.
- Mercer, Neil (2000). *Words and minds. How We Use Language To Think Together.* London: Routledge.
- Morreale, Sherwyn P. (2009). Competent and incompetent communication. Teoksessa: W.F. Eadie (toim.) *21st century communication: A reference handbook.* Thousand Oaks: Sage. 445–454
- Mäkelä, Raine (2002). *Yhteisöllisyydestä. Perusteluja, tulkintoja, menetelmiä.* Kiljava: Kiljavan opisto.
- Naakka, Anna-Maija (2018). *Jaska kertoo avoimesti masennuksestaan. Ei uskonut elävänsä 30-vuotiaaksi. ”Rankaisin itseäni olemalla syömättä.”* Ilta-Sanomat. Noudettu: <https://www.is.fi/salibandy/art-2000005728336.html>

- Neva, Tapio (2018). *Happee on Kotilaisten turvasatama. Lue salibandyveljesten koskettava tarina*. Lapin Kansa. Noudettu: <https://www.lapinkansa.fi/happee-on-kotilaisten-turvasatama-lue-salibandyvel/124388>
- Nivala, Elina (2008). *Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys*. Kuopio: Snellmaninstituutti.
- Ojala, Jussi (2015). *Juha Kivilehdolle kuudes Suomen mestaruus. ”Syvissä vesissä uitiin.”* Pääkallo.fi. Noudettu: <https://paakallo.fi/2015/04/juha-kivilehdolle-kuudes-suomen-mestaruus-syvissa-vesissa-uitiin/>
- Paasivaara, Leena & Nikkilä, Juhani (2010). *Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia*. Helsinki: Kirjapaja.
- Peräkylä, Anssi & Stevanovic, Melisa (2016). Kehollinen läsnäolo. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskusteluanalyysi: Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. 57–84.
- Peräkylä, Anssi (2016) Ilmeet ja eleet. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskusteluanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. 63–78.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Repo, Saara (2010). *Yhteisöllisyys voimavarana yliopisto-opetuksen ja -opiskelun kehittämisessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Raevaara, Liisa, Ruusuvuori, Johanna & Haakana, Markku (2001). Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa: J. Ruusuvuori, M. Haakana & L. Raevaara (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia*. Tietolipas 173. Helsinki: SKS. 11–38.
- Sahan, H., Ulukan, M., Temel, V., Ulukan, H. & Sahin, A. (2012) Determination of the communication skills of the professional football teams in Turkish super league. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies* 4. 1433–1440.
- Sawyer, Chris R. & Richmond, Virginia P. (2015). Motivational factors and communication competence. Teoksessa: A.F. Hannawa & B. J. Spitzberg (toim.) *Communication competence*. Berliini: Walter de Gruyter. 193–212.
- Sieviläinen, Jarmo (2018). *Karjalainen selvitti: Isot palloilut ovat kasvu-uralla. Lentopallo on ”tyttöistynyt” koko Euroopan laajuisesti*. Karjalainen. Noudettu: <https://www.karjalainen.fi/urheilu/item/198441>
- Sihvola, Juha. (1998). Aristoteelinen yhteisö ja liberalismi. Teoksessa: Jussi Kotkavirta & Arto Laitinen (toim) *Yhteisö. Filosofisia näkökulmia yhteisöllisyyteen*.

Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 16. Jyväskylä:
Jyväskylän yliopistopaino.

- Seppänen, Janne (2008). *Katseen voima*. Tampere: Vastapaino.
- Spitzberg, B. H. & Cupach, W. R. (1984). *Interpersonal communication competence*. Beverly Hills: Sage.
- Spitzberg, B. H. (2003). Methods of interpersonal skill assessment. Teoksessa: J. O. Greene & B. R. Burlinson (toim.) *Handbook of communication and social interaction skills*. Mahwah: Lawrence Erlbaum. 93–134.
- Stevanovic, Melisa (2016). Prosodia. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. 184–225.
- Stevanovic, Melisa & Lindholm, Camilla (2016). Sosiaalisen havaitsemisen haasteet. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. 276–294.
- Stevanovic, Melisa, Lindholm, Camilla & Peräkylä, Anssi (2016). Johdanto. Teoksessa: Melisa Stevanovic & Camilla Lindholm (toim.) *Keskustelunalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino. 14–55.
- Stivers, Tanya & Sidnell, Jack (2005). *Multi-modal interaction*. *Semiotica* 156:1. 1–20.
- Tervo, Taru & Nordström Anna (2014). Science of floorball. A systematic review. *Open access J Sports Med* 5. 249–255.
- Tuuri, Susanne (1996). *Lintuharrastajien jargonsanasto*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Valkonen, Tarja (2003). *Puheviestintätaitojen arviointi. Näkökulmia lukiolaisten esiintymis- ja ryhmätaitoihin*. Jyväskylä Studies in Humanities 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.